

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2010. július–augusztus · 64. évfolyam 4. szám

A tartalomból:

Megnyitó gondolatok Szejkén · Szent helyeinkről
Igazság, szabadság, lélek · A múltnak kútja · Könyvbemutató
Teológiai műhely · Egyházközségeink életéből

Valaki a Szejkén, Orbán Balázs földjén a kezembe nyomott egy darabka papírt, rajta egy verssel. „Csáki Júlia, Székelyudvarhely” van a vers alá írva. Nem ismerem a szerzőt, melyik korosztályhoz tartozik, de a „Szejkefűrdő 2010” címet viselő írás öszinte gondolatokat fogalmaz meg, jövőbe mutató, összetartásra, békességre ösztönző sorokat: „Esztendők jönnek, esztendők múlnak, / a Szejke-patak partján / a fűzfák ugyanúgy üzennek. / Itt járt már sok nemzedék fia, leánya, / békességet hirdetni jöttek el e tájra. / Így add tovább te is, idős vagy fiatal, / köszönve, imába foglalva / Orbán Balázs nevét, / hogy örökségül hagyta ránk a földjét. / Imádkozva kérünk, Istenünk, / áldd meg összejövetelünk. / Öröm önmagunknak, / ha másoknak jót tehetünk, / kérünk, tartsd meg a békét közöttünk.”

E szép üzenet, közös óhaj, kívánság mellé szeretném odahelyezni azokat a gondolatokat, amelyeket tolmácsoltam a nem nagyon távoli jövőben megszűlendő egyesülés kapcsán:

Kedves testvérek! Dávid Ferenc örökösei! Tisztelt egybegyűltek!

A még Magyarországi Unitárius Egyház főgondnoka, Elekes Botond, valamint az Elnökség és híveink nevében tisztelettel és szeretettel köszöntöm Mindannyiukat e felemelő találkozóhoz.

Többszörös ünnep, emlékezés lehet ez a nap. Egyházalapítónk, a radikális reformáció vértanúja, Dávid Ferenc hagyományosan elfogadott 500. születési évfordulója, Orbán Balázs, a „legnagyobb székely” halálának 120. évfordulója, és társadalmi kitekintéssel – hiszen mindig is a legmagyarabb egyház voltunk – a gyászos trianoni diktátum 90. évfordulója, amely megszüntette az egykori Magyar Unitárius Egyház egységét. Ez utóbbiba kapaszkodva, hadd mondjuk el, hogy 90 év után – leszámítva azt az alig több mint négyévnyi „magyar világot” – elérhető közel-ségbe került ismét egyházunk egységének helyreállítása.

Hol is lehetne emelkedettebb alkalom és hely bejelenteni a kolozsvári egyházvezetéssel már korábban hivatalosan közölt történelmi tény – mert ez az, nem csak egyházunkban, hanem zivataros magyar történelmünkben is – ha nem itt, ahová immár 12 esztendő óta összesereglik Dávid Ferenc népe az itthoni tájakról, hogy megpecsételjék találkozásukkal az egyívé tartozást, mint ahogy mi is 12 év óta itt vagyunk az anyaországi Füzesgyarmatról és néha a Csonkaország más részéből. Hol is lehetne magasztosabb megosztani a „hazatérés” felett érzett örömet, boldogságot, lelkesedést, ha nem itt, a székelység szívében, Szejkén, amelyik Kolozsvár, Torda, Déva, s Székelyföld más tájai mellett az unitárius hit védelmező bástyájává hívatott lenni. Hiszen a még két egyházunkban egy egész évben összesen annyian nem jelennek meg, mint itt, az Orbán Balázs sírját, nyugalmát felülvizsgáló dombok és székelykapuk ölelésében augusztus második szombatján, ahol hallhatjuk hívó szavát, miszerint „népünk legyen múltjához, magához méltó tovább is!”

„Kövessük hát! – szólít meg Tompa László, Székelyudvarhely és e vidék legnagyobb költője – S a hűség és a

munka megmentőnk lesz, az élet vár fajunkra!” De mi is történt a Csonkaország unitáriusai életében? A tavaszi bekövetkezett társadalmi változás a nemzetegyesítés jelszavával a zászlóján szinte kikövetelte, hogy az erőszakosan szétszakított egyházunknak is lépni kell. Egy kicsit korábban kezdtük a társadalmi változásnál. Most szeptemberben egy éve, hogy Kolozsváron egy nemzetközi konferencia szünetében ad-hoc leültünk Elekes Botond főgondnokkal az erdélyi egyházvezetéssel beszélni közös jövőnkéről. Aztán az anyaországban jöttek lelkesítő értekezletek, megbeszélések, Egyházi Képviselő Tanácsok, két sikertelen zsinat, de egy sikeres harmadik is, amelyik most már végérvényesen beíródik az egyetemes unitárius egyház történetébe a legfőbb határozatával, amit itt is idéznék: „Tekintettel a 2011. évi rendes és teljes tisztújítás közeli időpontjára, valamint az Erdélyi Unitárius Egyházzal tervezett és a 2009. november 7-i Egyházi Képviselő Tanács által javasolt egyesülési folyamat elindítására, a testület nem tart rendkívüli püspökválasztó zsinati ülést és nem választ új püspököt. A Zsinat az Egyházi Képviselő Tanács határozatát megerősíti

és támogatja az Erdélyi Unitárius Egyház és a Magyarországi Unitárius Egyház egyesítésére tett javaslatot, melynek eredményeként A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS KÖZÖSSÉG ÖNÁLLÓ, TELJES VAGYONI, GAZDASÁGI, PÉNZÜGYI AUTONÓMIÁVAL rendelkező szervezeti egységként integrálódik az egységes Magyar Unitárius Egyházba”.

Göröngyös volt az út idáig, továbbra sem lesz sima, de a hívek, hol vezetőikkel, hol azok nélkül 75-80%-ban kinyilvánították akarataikat az egyesülés mellett, ahogy küldötték a 2010. június 19-én tartott zsinati ülésen elfogadták. Jöjjenek most a történészek, a jogászok, fogalmazók, szakmabeliek, egyháziak, világiak és más hozzáértők, hogy alkossák meg az egységes Magyar Unitárius Egyházat. Mi, már lassan a visszavonulás, a nyugdíj felé haladók megtettük az első, a legnehezebb lépéseket felhagyva, feladva lehetséges karrierjeinket, szerev jó néhány ellenséget. Az Önök, a Ti, a középkorú és fiatalabb nemzedék lelkeszeinek, egyházi vezetőinek lesz a felelős történelmi küldetése, hogy olyan egység jöjjön létre, szülessen meg, amely átölel és kielégít minden unitáriust Soprontól Kisadorig, Vásárosnaménytől Brassóig, Budapesttől Kolozsvárig, Füzesgyarmattól Szentháromságig, és amelyik igazolja Orbán Balázs megjegyzését, miszerint az unitáriusokat arról lehet megismerni, hogy szeretik egymást és összetartanak, valamint azt a szent szándékot, hogy valóban testvérnek érezhesse magát az itthoniakkal a Csonkaországban született, vagy kitántorgott, vagy áttért unitárius.

E történelmi órában adjunk hálát a történelem Urának az általa irányított történésekért: Egy az Isten! Egy a Magyar Unitárius Egyház! Mondjuk együtt: Egy az Isten! Egy a Magyar Unitárius Egyház! Úgy legyen! Amen.

Balázsi László püspökhelyettes

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:

Balázsi László, Gazdag Árpád, Dr. Horn Ildikó, Kászoni József

Szerkesztőség címe:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2-4.

Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a

Magyarországi Unitárius Egyház.

Felelős kiadó:

Magyarországi Unitárius

Egyház

Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.

Nyomdai munkák:

Opticult Bt.

ETO-Print Nyomdaipari Kft.

HU ISSN 0133-1272

Előfizethető:

A lelkesítő hivatalokban (Budapesten és vidéken) vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius

Egyház internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A folyóiratban megjelenő írások nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzárta:

2010. október 10.

MEGNYITÓ GONDOLATOK SZEJKÉN

KEDEI MÓZES
lelkész-esperes

Ma, a 12. Unitárius Találkozó napján szeretettel köszöntöm mindazokat, akik eljöttek, hogy együtt lehessünk. Mindenkit vártunk, aki a szeretet érzésével, a békesség szándékával és a találkozás örömeivel jött Székelyudvarhelyre, Szejke-füldőre. Tavaly, augusztus 8-án 52 egyházközösség küldöttsége jött el a találkozókra. Vallásunk lényege: közösség Istennel, közösség embertársainkkal. Ennek a találkozásnak az a célja, hogy megtartsa, megerősítse és szolgálja közösségünket.

Nekünk, unitáriusoknak Jézus az útmutatónk: példát adott nekünk az Isten- és ember-szeretet megélésében, a jóság mindennapi gyakorlásában, a hitben való rendíthetetlen megállásban. Joggal mondhatta: „Példát adtam néktek, hogy amiképpen én cselekedtem veletek, ti is aképpen cselekedjétek.” Az ember lelkületéről, személyiségéről sokat elárul az, hogy kiket tart eszményképeinek.

Orbán Balázs, a legnagyobb székely példaképei azok voltak, akik a magyar nemzet felszabadításáért és függetlenségéért áldozták életüket: II. Rákóczi Ferenc, Thököly Imre és Kossuth Lajos. Amikor a nemzet történelmének e kiemelkedő személyiségeire gondol, lelkesen kiált fel: „Oh, hányszor szállt fel szellemetek hozánk, hű tanítványaitokhoz! Oh, hányszor okultunk dicső példátokon! Oh, hányszor hoztatok derút, amikor elborult lelkünk láthatára!” A szó és az írás fegyvereivel harcolt a független, önálló nemzeti intézményekért. *Politikai hitvallásunk* című írásában jegyzi meg többek között: „Kívánjuk az ezredéves székely szabadság visszaszerzését!”

Orbán Balázs unitárius egyházunk egyik legnagyobb személyisége. Ő nem csak a nemzeti, de a val-

lásszabadságnak is tántoríthatatlan híve volt. Ezt írja az

1568-ban Tordán kimondott lelkiismereti és vallásszabadság törvényéről: „Arany szavak, amelyek nem csak az unitárius eszmék terjedését könnyíték meg, hanem a teljes lelkiismereti szabadság alapját is megveték sokkal előbb, mint más államokban.” A vallásszabadság törvényének kimondásában elévülhetetlen érdemeket szerzett János Zsigmondot olyan fejedelmeknek tartja, aki kiemelkedett korának uralkodói közül, Dávid Ferenc reformátorról pedig azt mondja, hogy Galileit is felülmúló lelkierőt tanúsított mártíromságában.

Orbán Balázs legnagyobb érdeme az, hogy felleltározta a székelység szellemi, anyagi, közösségi és történelmi értékeit a „Székelyföld leírása” című, párját ritkító művében. Tudós társaságoknak is évekre lett volna szüksége, hogy ezt a hatalmas munkát elvégezzék. Egy nagy ember fényes lelke, népe és nemzete iránti szeretete ragyog át a sorokon.

Ma, itt Szejkén az az érzésem, mintha Orbán Balázs Székelyudvarhely főteréről kijött volna közénk, hogy köszöntsön minket. Mintha délcég alakjával előnkbe állna és mosolyogva üdvözlönné: Örvendek, hogy veletek lehetek itt, a Szejke szabadtéri templomában. Vigyázatok magatokra, mert a sötétség nem oszlott el teljesen, vigyázatok az útra, amelyen jártok, s az irányra, amelyet követtek. Vigyázatok magatokra, tartsatok össze, s szeressétek egymást,

ahogy az unitáriusok tették történelmük folyamán.

Ünneplő Testvéreim!

A Székelyudvarhelyi Belvárosi Egyházközösség híveinek, vezetőinek és a Szervező Bizottság nevében köszöntelek titeket, testvéri szeretettel mondom: Isten hozott a Szejkére!

Szent helyeinkről

Egyszer elmenvén elmentek a fák, hogy királyt válasszanak magoknak, és mondának az olajfának: Uralkodjál felettünk! De az olajfa így felelt nékik: Elhagyjam az én kövérségemet, a mellyel tisztelnék Istent és embereket, és elmenjek, hogy ingadozzam a fák felett? Akkor a fügefának szólottak a fák: Jer el te, és uralkodjál rajtunk. De a fügefa is azt mondta nékik: Elhagyjam-e édességemet és jó gyümölcsseimet, és elmenjek, hogy ingadozzam a fák felett? Azután a szőlőtőnek mondák a fák: Jer el te, uralkodjál rajtunk. Azonban a szőlőtő is azt mondta nékik: Elhagyjam-e mustomat, a mely istenekeket és embereket vidámít, és elmenjek, hogy ingadozzam a fák felett? Mondának végre a fák mindnyájan a galagonyabokornak: Jer el te, uralkodjál mi rajtunk. És monda a galagonyabokor a fáknak: Ha igazán királlyá kentek engem magatok felett, jöjjetek el, nyugodjatok az én árnyékomban: de hogyha nem, jöjjön tűz ki a galagonyabokorból, és égesse meg a Libanonnak cédrusait. (Bírák 9, 8-15)

Ünneplő gyülekezet, kedves testvéreim!

Ma a *hely szentségéről*, a *szent hely* gondolatáról szólok hozzátok. S teszem mindezt azzal a céllal, hogy társadalmunk változásaiba kapaszkodni akaró egyházunk megújulását szolgáló gondolatokhoz jussak el beszédem végére.

A fák fontosak nekünk. Nemcsak a falusi, de a városi embernek is. Megállni egy fa árnyékában, hozzádörgölgödni törzséhez nemcsak megnyugtató, hanem erőt adó tapasztalat is. Még az erdőn élő embernek is az, aki pedig minden nap látja a fákat, sőt kiválasztja kedvencét a rengetegből. Olvasni is tudunk a fákról: bicska-rovácsokat nevekről, évszámokról.

A fák óriásokká nőttek kultúránkban. Amikor ilyen ünnepi közegben, szent helyen állunk, akkor legalábbis óriás létük megkérdőjelezhetetlen, még annak is, aki amúgy másképpen a fát fizetőeszköznek, vagy üzleti tárgynak tekinti. A mi kultúránkban, tudatunkban a hely szentségéhez kell a föld s a fa is, mert egyszerűen ilyenek vagyunk. Az Ószövetségben is nagyon fontos szerepe volt a fának, habár szent helyeiket talán nem övezte az erdők ennyire dús, zöld sálja, mint a mi tájainkét.

A fákról még sok mindent el lehetne mondani, de most itt megállok a gondolatnál, hogy a fa szent terünk egyik elengedhetetlen kelléke. Sokat el tudnának mondani a fák is rólunk emberekről, s talán azok, akik hallják és értik a fák szavát, azok sejtik, hogy mi mindent sutognak a fák az erdők mély csendjében egy csutakon ülő piros hátú bogárnak.

Érdekes ez a felolvasott rész a Bírák könyvéből. A fák is királyt akarnak választani maguknak. Hogy van akkor, hogy az óriások, a szent terek lakói is vezetőket akarnak? Közöttük is megvan akkor a versengés a hatalomért? Vannak elsőbbek az első között? Az olajfa nem vállalja, a fügefa sem vállalja, s a szőlőtő azt mondja, hogy elhagyja-e ő talán a mustját, ami istene-

ket és embereket vidámít, és elmenjen-e ingadozni a fák felett? Végül a galagonyabokor vállalja, azzal a feltétellel, hogy azok, akik királlyá megválasztják – tehát a nemesebbek, s gazdagabbak, az elsőbbek az első között – azok nyugodjanak meg az ő árnyékában. Ezt már nevezem csapatmunkának, csapatban való gondolkodásnak!

Kétségtelen, hogy bármennyire is változik a világ, változik az emberekhez, fákhoz, földhöz való viszonyunk, szükségünk van szent terekre. Igaz, hogy a városiasodás és információ-alapú társadalom hallatlan előretörése a szent terekhez való viszonyunk megváltoztatását eredményezte. A szent tér másik alkotóeleme – a fák mellett – a kultikus gyülekezet. A szent tér ereje és varázsa annyiban érezhető, annyiban üzen valamit, amennyiben egy kultikus tömeget magához tud vonzani, és magánál tud tartani.

Kérdem én akkor – itt és mostani egyházi rendezvényünkön – vajon mi a helye a papságnak, egyházunk fáinak, és általában az egyháznak, mint a gyülekezetek közösségének e szent tér gondozásában? A szent hely van értünk vagy mi vagyunk a szent helyért? Mi választjuk meg szent helyeinket, vagy a hely szentsége érint meg bennünket, mint kultikus gyülekezetet? Kérdések ezek, amelyek válaszra várnak annál is inkább, mert benne van 21. század eleji unitárius önazonosságunk kérdése egy olyan társadalomban, amikor a szent tér a szélekre sodródott.

Az unitárius egyház mindig sajátosan viszonyult a szent tér gondozásához. Szekularizált népegyházként mi magunk választottuk meg szent helyeinket. Mert eleink tudták, hogy az egyház nem minden esetben fedí le, karolja magába és elégíti ki a szent teljes mélységét, mert maga az egyház sem szent. A mi szabadelvű fel fogásunkban a hely szentsége nem feltétlen az egyház által meghatározott vallásosság mentén foglalt helyet. A szentség fogalma a radikális

protestáns teológiai értelmezéshez képest szekularizálódott már a 16. században. A helyszentsége meghaladta a papok tudását, viszálykodását, hatalmi és anyagi érdekeit, amikért sokszor egymást rágalmazták, lesték és feljelenítették. S ez ma sincs másképp.

De ez a gondolat talán egész magyar öntudatunkra érvényes olyan értelemben, hogy a Szent István utáni magyarság lelkületében – a latin hitre tért nemzetben – még mindig nem találkozott a vallási és nemzeti öntudat. Nekünk nem azért kellene a szent helyek, és szent gyülekezések hogy megmondják a királyok – mindegy, hogy azok hogy voltak megválasztva, hogy a legjavából valók-e, füge, olajfa vagy szőlő királyok-e – hogy mit kell tenni, vagy merre kell menni.

Ennél a gondolatnál érdemes elidőzni, mert a *hatalom* és *önazonosság*, vagy identitás kérdéséről szól. Kik is vagyunk mi unitáriusok, mint népegyház, és hogyan vizsgálható meg a mi önazonosságunk szent tereink, szent gyülekezéseink ablakain keresztül?

Az unitáriusoknak több szent tere volt, de talán soha és sehol nem kérdezték meg, hogy ki mit hisz, milyen lelkülettel vagy miért jött el ezekre az alkalmakra. Legalábbis nem a múltban. És ma is találkoznak az unitáriusok Háromszéken, vagy a Bözödi tónál. Ezek a találkozások nem kérik maguknak a világtalálkozó megnevezést. S azt hiszem, hogy igen nehéz lenne bármilyen egységesítő teológia mellé felzárkóztatni ezen találkozások lényegét.

De érdemes megnézni azt is, hogy vajon mások hogyan néznek minket kívülről? Mondjuk Csíksomlyóról, amit újabban úgy neveznek, hogy a magyarság legnagyobb zarándokhelye. Az egyház sokat hadakozott, sok nyilatkozatot írt, hiszen minden évben elhangzik kint a nyeregben, hogy a búcsú lényege az unitárius térítőkkel szembeni hősies kiállásban gyökerezik.

Minden esztendőben jelen vagyunk Csíksomlyón a beszédekben. Elgondoltam magamban, hogy vajon az a több százezresre becsült tömeg mit gondolhat az unitáriusokról, hogy itt mi milyen sokan vagyunk, hát akkor kik lehetnek azok az unitáriusok, akik olyan fontosak, hogy minden évben benne vannak a szentbeszédekben, s akiknek az állítólagos legyőzése ilyen fontos eseménnyé nőtte ki magát, hogy a poszt-kommunista Közép-Kelet Európa magyarságának legnagyobb zarándoklata lett. Másrészt, vajon egy ausztrál, amerikai vagy brit hogy látja, egyazon nép, egyazon király és különböző szent helyeken azért gyűl-e össze, hogy az egymás elleni viszálykodás győzelmét megünnepelje?

A Szejkei találkozás szentségének kérdése abban áll véleményem szerint, hogy vajon a Homoródi unitárius búcsú hangulatát sikerült-e ide áthozni. Hadd szólaljon meg Jánosfalvi Sándor István: (Homoródkeményfalván) *„felül és mellett van még egy kedves kis térség, melyik is faluban lakó néhány jó gazdának legkedvesebb kanaáni határocskája, azon felyül pedig már csak összébb szorul, de igen kellemes szénatermő völgyen és a rajta kígyózó homokos és kövecses tiszta Homoródon keresztül-kasul menő kevés néptől jártatott úton ér az ember mint egy órányira a fenyvessé vált erdőkön lévő főrézmalmok mellett fel, éppen a fejben, csaknem a Hargita alatt lévő Homoródi borvízhez, hová nemcsak más idegenek mennek fel nyáranként az országnak minden részeiből, hanem különösen az abásfalviak és keményfalviak s csaknem mindnyájan egyszerre fel szoktak menni a nyári takarodás után egy vasárnapra, amikor ott szép érzésű papjaik vannak azokkal együtt, s ott isteni tiszteletet tartván, estig vigalommal s azzal a hűvös s néha holdvilágos csendes estvén, hasonló édes társalgások, éneklések és vigasztalások közt haza eregélnek honnhagyott öregeikhez.”*¹

A szejkei találkozó az unitáriusok világtalálkozója igényével immár több mint egy évtizedes múltra tekint vissza. Számomra Jánosfalvi idézetében rejlik az unitáriusok találkozójának a lényege, s ki merem azt is jelenteni, hogy ebben a próbálkozásban, hogy világtalálkozót szervezzünk, mesterséges szent teret, kultikus gyülekezést szervezzünk, benne van egész egyházi életünk jelene. Természetesen sokféle megnevezése van ennek a találkozóknak. Van, aki az udvarhelyiek helyi kezdeményezésének, de sokan vannak, akik a forradalom utáni egyetemes egyházi életünk legnagyobb megvalósításának tartja. Tegyük hozzá gyorsan, hogy egy olyan találkozás, ami népegyházi létünket legnyilvánvalóbban tükrözi.

Kinek van szent helyeink fölött felügyeleti joga, és ki felel azért, hogy egy ilyen találkozás a lelki megújulás és töltekezés, az igazi találkozás eseménye legyen? Azt hiszem, hogy amikor ilyen kérdéseket feszegetünk, akkor arról beszélünk, hogy a fák elmentek királyt választani. Úgy van ez talán, mint ahogy Hofi Géza, a nagy nevetettő mondta: *„Mama, a harangok Rómába mentek, de a csillagok maradtak”*. Nagypéntekre hazajönnek a harangok is...de csak nagypéntekre, s akkor már késő.

Jézus működésének idején Pilátus, a prefektus saját akaratát a jeruzsálemi templom körül székelő főpapi arisztokrácián keresztül érvé-

¹ Jánosfalvi S. István: *Székelvényi Utazás a Két Homoród mellett*, I–II. kötet, Minerva Kiadó Kolozsvár, 1942, 33. old.

nyesítette. A jeruzsálemi templom a zsidó vallási és szellemi élet központja volt, a szent tere. Identitásuk megőrzéséért nem voltak hajlandók engedni a hellenista és római asszimilációs törekvéseknek. A nagy sátoros és zarándokünnepek irányítása és felügyelete az ő kezükben volt. Annak a zsidó főpapságnak a kezében, amelyik egyfelől jó viszonyt ápolt a római birodalommal, másfelől saját legitimitása abban állt, ahogy népe és hagyományai érdekeit védte. De mi történt akkor, amikor valaki be akart menni szent terükbe, a Szentek Szentjébe, mondjuk, amikor Gaius oda saját szobrának a felállítását rendelte el? A nép akkor azt érezte, hogy a főpapság nem képes saját népének érdekeit képviselni, és ezért ellenállást robbantott ki. Aki pedig a templom, a szent tér ellen próféta, az tudta, hogy a hatalom válasza nem fog késni.

Nos, kedves szejkei zarándokok, mi lesz, ha valaki be akar lépni szent terünkbe, az unitáriusok szent terébe, és magával akarja hozni saját képére és hasonlatosságára a szobrokat? Az én gyülekezetem válasza a tiltakozás volt, mint ahogy sok más hívünké és vezetőiké.

Valami alapja csak van a szent tereknek. Csíksomlyón a Napkultusz, a homoródi búcsúnak pedig ott volt a betakarodás utáni öröm, vigasság egy olyan helyen, ahol gyönyörű a táj, sok a só és a borvíz.

Hogyan kapcsolható tehát a mai szejkei találkozó üzenete a megújuláshoz, az önmagunkra találáshoz? Amíg a fák királyt választanak ma-

guknak, s osztoznak a koncon, addig a nép kell hogy dolgozzon. Vagy nehegy amíg a fák a királyválasztással vannak elfoglalva, a nép széledjen, s azt mondja, hogy nekünk ebből a fajta játszmákból nem kell. Gyülekezeteink megtartását látom a szejkei találkozóban. Nem biztos, hogy a sok látványos újítással, stratégiaakkal tartjuk meg szent helyeinket. Nekünk minden gyülekezetünk, templomunk, templomkertünk egy kultikus hely. A kintről hozott, mesterséges főkomaság nem biztos, hogy üdvös. A szolgálat a hivatásunk. A sokszor láthatatlan, újságoktól, és szenzációhajhásztól távol eső munka. A kicsi falvakban, vagy a nagy gyülekezetekben úgy szolgálni, mint azok a névtelen szénacsinálók, akik saját parcellájukon dolgoztak, s tudták, hogy mit és hogy tesznek. S összegyűltek azért, hogy egyéni örömeiket a maguk módján megünnepeljék. Ezért kell eljönni ide.

Csendes, szürke szolgálat ez Isten és az ember ügyében, s akkor tényleg jól esik eljönni s találkozni egy évben egyszer más vidékek unitáriusaival.

Tartsuk meg egyetemes találkozásnak a Szejkét. Olyan időket élünk, amely a királyok választásáról, stratégiákról, ideológiák harcáról, ütközésekről, eszmék menti barátságokról szól.

Ha a fák királyválasztással is vannak elfoglalva, azért a nép marad, a gyülekezetek, híveink maradnak. Amen.

Tódor Csaba

Főgondnoki köszöntő beszéd a Szejkefürdői Unitárius Találkozóra 2010. augusztus 14.

Kedves Unitárius Testvéreim! Tisztelt Gyülekezet!

Mély tisztelettel köszöntöm az Egyetemes Egyház Főhatóságának részéről Orbán Balázs földjén unitárius egyházunk tagjait, de azon más felekezetű hittestvéreinket is, akik közelről és távolról érkeztek ma ide a Szejkére. Minden évben van egy nap, amikor Erdély földjén, itt a székes anyaváros: Székelyudvarhely mellett Szejkefürdő hazavár minket. Hív minden évben Orbán Balázs szelleme, az egyházunkért hozott áldozata, hív az embersége, alázata és kötelességérzete. És hív a mi egy Istenünk, hogy a legnagyobb Unitárius Találkozón megmutassuk magunkat e világnak, hogy vagyunk, leszünk és élni akarunk. Legyen hála Istennek,

hogy sokan meghallottuk e hívó szót még akkor is, ha az élet zsongásában, s néha torzsalkodásában nehéz volt kivenni, hogy melyik is az isteni hívó szó, ha a gyarló emberi szavak néha túlűvöltötték a belső, csendes hangokat, ha az építés helyett a rombolást választottuk.

Köszönjük Istennek ezt az Unitárius Találkozót, mert hívnak a patak medrében levő kövek között megtisztuló vízcseppek, a fűszálakon megcsillanó harmatcseppekben levő fénysugarak, és nem utolsósorban a Szejkét körülölelő fák susogása. Ezek a fák ma beszélnek, árnyékkukkal otthont biztosítanak, leveleikkel megسيمogatnak.

Köszönöm a szervezőknek, hogy miként az elmúlt években, úgy az idén is megszervezték

ezt az unitárius találkozót mindenféle nehézség ellenére. Változó korban élünk, amikor az őseinktől kapott értékeket néha veszni hagyjuk. Elfeledjük mindazt, amit valamikor mélyen a szívünkbe véstek. Unitárius értékeink szabad- elvű szellemiségével nem tudunk kellően gazdálkodni. A mindennapok gondjaival, bajaival vagyunk elfoglalva, s néha nem látjuk meg a fától az erdőt. Ma nemcsak az itt elhangzó szavaknak van súlya, hanem az itt eltöltött néhány órának is van mondanivalója. Elsősorban Önök beszélnek jelenlétükkel a jelenben, de főként a jövőnek. Az Élet Vizének apró cseppjeit hoztuk el ma ide, hogy megáradt folyama legyen az imádkozásnak és a munka utáni eredménynek. Ezért a hála szólal meg ma bennem még akkor is, ha ez az év különösképpen próbára tette unitárius közösségeinket. Az árvizek arra tanítottak meg és nevelnek minket, hogy miként lehet összefogni kisebb és nagyobb közösségeinkben. El tudunk-e menni szomszédainkhoz, barátainkhoz, falustársainkhoz s a nélkülözés órájában velük együtt sírni, vagy éppen nyomorúságunk ellenére együtt nevetni?

Orbán Balázs szellemi, lelki és fizikai nagyságát szeretném ma újból feleleveníteni. Annak az embernek, unitáriusnak kit sokszor sem nemzete, sem kortársai, s még unitárius hittársai sem értettek meg igazán.

1. Írói nagyságához nem fér kétség. Szellemi világosságát Ő nem a maga hasznára fordította, mint esetleg azt sokan mások tették volna. Bejárta Erdélyt és a *Székelyföld leírásában* a települések alapvető ismereteit tárta az olvasóközönség elé.

Minket, unitáriusokat arra int és tanít, hogy foglalkozzunk szellemi kérdéseinkkel. Ne zárjuk véka alá a tehetségeinket. És lehetőleg a közösség, a társadalom szolgálatába állítsuk azt.

2. Orbán Balázs mély vallásos életet élt. Számára az egyház egy földi intézmény volt, annak minden erényével és hibáival. Amikor azt tapasztalta meg, hogy az egyházi hatalmasságok nem az Istent és a népet szolgálták szakított az azal az egyházzal, melyhez életét addig hozzákötötte.

Amikor vallását megváltoztatta, arra a kérdésre, hogy miért tette azt, ez volt a felelete, idézem: „Oh, én nem akartam oly hazafiatlan püspök fennhatósága alá tartozni – értvén Fogarásit – ki a szebeni gyűlésen részt vett. De különben is a keresztény felekezetek között legszabadelvűbb – az unitárius vallás. Ez leginkább megegyezik az én meggyőződésemmel”.

Benne soha sem égett a gyűlölet lángja. Volt saját vallásos meggyőződése, s volt bátorsága kimondani a dolgokat, egyenesen, úgy ahogy látta és tapasztalta.

Különben is az Orbán Balázs nemes, jó szívéhez alig férhetett harag és neheztelés. Legfényesebb példája ennek az, hogy bár az unitáriusok ejtették ki a székelykeresztúri képviselőségből, az iskolát mindig is támogatta. Vallásos missziót is gyakorolt. Többen általa ismerkedtek meg az unitárius vallással s léptek is be az egyházba.

Amit Orbán Balázs szeretett, azért lelkesülni tudott a rajongásig. Az unitárius egyházhoz szívósan ragaszkodott, ha Kolozsvárra ment nem mulasztotta el, hogy látogatást tegyen egyháza fejénél, a püspöknél. Amikor ezt egy társaságban tréfásan megemlégették neki a következőket mondta: „Ha politikai pártállásomnál fogva nem vagyok hivatalos az egyik Ferencz Józsefhez, politikai pártállásom ellenére is örvendek, ha a másikkal érintkezhetem.”

3. Orbán Balázs életében a politikai pálya 1871-ben kezdődött, s tartott élete utolsó lehelletéig. Nem a pénzért és az ismertségért, hanem a haza és a nép szolgálatáért ment oda. Képviselője volt Marosvásárhelynek, azután Udvarhelyszék kerületének és a két utolsó ciklusban Berettyóújfalunak.

Minthogy Orbán Balázst egész életén át tiszta meggyőződés vezette, az ellenpártiak becsülését nemcsak kivívta, hanem meg is tartotta. Ellenfele volt, de ellensége nem. Mindenki becsülte benne a székelység iránti szeretetét, a tárkarékosságát, munkásságát.

Én úgy, mint az egyház főgondnoka, aki a közigazgatásban dolgozom, Orbán Balázs politikusi munkásságából négy fontos dolgot szeretnék ma itt kiemelni Önöknek:

a. 1871. november 7-én interpellációt nyújtott be a belügyminiszter úrhoz, melyben a következőket írja: „Én az alkotmányosság legelső és legfőbb alapelveül azt tartom, hogy a törvények szentek és sérthetetlenek legyenek úgy fenn, mint lenn, mert az alkotmányosság vára csak addig megvitathatatlan, míg azon az első bármi csekély rész nem törelik.”

b. A költségvetés általános tárgyalásakor mondott beszédében eléggé élesen bírálja 1871. december 4-én az Ausztriához fűződő érdekeket.

c. Erdély kicsinységéhez képest nagy és dicső szerepet játszott a múltban, mert Erdély a magyar szabadság, műveltség, tudományosság és nemzetiség fellegvára.

d. 1872. március 14-én mondott beszédében a székelység kivándorlását elemzi. Már azokban az években 1500-1600 volt a kivándorló székelek száma.

Tisztelt Egybegyűlteik, Kedves Unitárius Testvéreim!

1. Ez a négy pont ma is megállja a helyét és Orbán Balázs minket is tanít.
2. Törvényesség kint és bent, fent és lent.
3. Tiszta gazdasági élet, átlátható pénzügyvitel.

4. Hivatásunk megtalálása és gyakorlása tiszta lelkiismerettel. Unitárius Egyházunk tagjai, de minden magyar ember találja meg itt-hon élete kibontakozási lehetőségeit és legyünk boldogok ezen a földön, mely ma itt Orbán Balázs földje.

Isten segítsen ebben az igyekezetünkben!

Csáka József

Emlékeztető az Erdélyi és a Magyarországi Unitárius Egyház egyesítési folyamatának 2010. augusztus 7-én, Kolozsváron tartott első üléséről

Az ülésen az Erdélyi Unitárius Egyház részéről Ft. Bálint Benczédi Ferenc, Nt. Nagy László, Andrási Benedek, Gyerő Dávid, dr. Kovács Sándor, Nagy Zsigmond, Szabó László, a Magyarországi Unitárius Egyház részéről dr. Barabássy Sándor, dr. Hatfaludy Zsófia, Kászoni József és Lakatos Csilla voltak jelen.

Az EUE részéről Szabó László, a MUE részéről dr. Barabássy Sándor ismertették az egyesítésre vonatkozó elképzeléseket, jövőképet, alapelveket, főbb csapásvonalakat.

A jelenlévők tudomásul vették a korábban, illetve az ülésen megismert irányelveket, majd az előterjesztések tartalmát illetően beszélgettek, kérdéseket tettek fel és új szempontokat fogalmaztak meg. A bizottsági tagok az előterjesztések tartalmát illetően bizakodásukat fogalmazták meg. A jelenlegi elképzelések közelítését és végül az egységes irányelvek, stratégiák kialakítását lehetségesnek tartották.

A jelenlévők egyetértettek abban, hogy fontos egy olyan megállapodás létrejötte, mely az egységes egyházszervezet létrehozásáig, illetve a közös alaptörvény kidolgozásáig és elfogadásáig rögzítené a két egyház együttműködési területeit, mikéntjét, a közös célokat, az azok eléréséhez vezető utat, illetve a határidőket.

Az egységesített intézmény létrehozása előtt fontos lenne, hogy mostantól mindkét egyház vezetői tanácskozási joggal kölcsönösen jelen legyenek az Egyházi Képviselő Tanács ülésein.

Az egyháztársadalmi szervezetek együttműködése már most elkezdődhet (pl. lelkészszövetség, nőszövetség, ifjúsági egyesület, segélyszervezet, stratégiai bizottság). A majdani közös alaptörvény létrehozásához fontos egy alaptörvényt módosító bizottság alakítása, melyben mindkét egyház képviselői jelen lesznek.

A következő ülésig a két állam vallásügyi törvényének, illetve a jelenlegi államhatárokon átívelő más egyházak alaptörvényének, működési kereteinek áttekintése elengedhetetlenül fontos. Erre a feladatra Nagy Zsigmond, Gyerő Dávid, Szabó László vállalkozott, illetve a bizottság számít Elekes Botond segítségére is.

A személyes találkozások között a bizottsági tagok vállalták, hogy folyamatos kapcsolatban maradnak és tájékoztatják egymást minden olyan eseményről, amely az egyesítési ügyszőz tartozik. Továbbá megfogalmazódott annak igénye, hogy a közös bizottsági ülések előtt lehetőség szerint a két bizottság önállóan is ülésezzen, lehetőséget adva a bizottságokon belüli közös szempontok megbeszélésére, kialakítására.

A bizottság kifejezetten fontosnak tartja, hogy a továbbiakban a bizottsági tagok hiánytalanul jelenjenek meg az üléseken, ezzel segítve a munkálatokat, illetve eleget téve annak a megbízatásuknak, melyet bizottsági taggá választásukkor vállaltak.

A jelenlévők megállapodtak a következő két ülés időpontjának és helyszínének tekintetében: szeptember 19-én délután, 20-án délelőtt Kolozsváron, november 11-én délután és 12-én délelőtt Budapesten. Egy esetleges decemberi időpont kijelölésére a későbbiekben kerül sor.

Dr. Barabássy Sándor kiegészítése: Arról is megállapodtunk, hogy a közösen kidolgozott, egyházegyesítési elveket és ezek megvalósításait, illetve időzírtési részleteit tartalmazó dokumentumot úgy készítjük elő az év végéig, hogy az a november végi, vagy a december eleji kolozsvári, illetve budapesti Képviselő Tanács elé terjeszthető legyen elfogadásra, mint olyan dokumentum, amit a zsinat illetve a főtanács által választott bizottságok javasolnak.

Lakatos Csilla

Népi költők versei Dávid Ferencről és unitárius vallásunkról...

Könyvtárunk becses darabjainak tartom a két világháború között és a második világhézag idején megjelent unitárius könyvnaptárakat. Olvasmányosak, mindenféle igényű olvasót kielégítettek. Szeretem az úgynevezett népi költők írásait, mert úgy fogalmazták meg mondanivalójukat, hogy a legegyszerűbb, magasabb iskolát nem végzett falusi ember, városi munkás is megérthesse.

Most, a Dávid Ferenc-évben olyan írásokat választottam, kerestem elő, amelyek reformátorunkról, egyházalapítónkról, vallásunkról szólnak. Egyébként a múlt század végén, Keszeg Vilmos *Kicsiny dalaim. Népi költők antológiája*¹ című, tartalmas tanulmánnyal kezdődő összeállításában is szerepeltet több unitárius népi költőt.

Az idei szejkei találkozón könyvet kaptam ajándékba egy kedves hívünktől, egy népi költőtől. Mindjárt rá is akadtam egy Dávid Ferencről szóló versre benne. De vegyük sorra az általam kiválasztott három idézendő költő írásait.

Báró József szülőföldem, a Nagy-Homoród-mente híres unitárius lelkésze volt. Városfalván született 1892-ben, 1980-ban halt meg. Élete végéig végezte a lelkészi szolgálatot. Az említett régi naptárakban változatos témájú versekkel szerepel. Ír óesztendőre, újesztendőre, bibliai témákat dolgoz fel, székelek humoros történeteit verseli meg, lelkészi beköszöntőket, kibúcsúzókat fogalmaz rímekbe, történelmi nagyjainkat örökíti meg, stb. A *Dávid Ferenc, Kolozsvár 1510.–1579. nov. 15. Dévai vár* címűt többször szavaltam középiskolás és teológus koromban, majd később szavaltattam hittanosaikkal saját gyülekezetem ünnepein, főként a dévai mártír halálának emléknapján:

*Fellegekbe nyúló magas Déva vára,
Dávid Ferenc egykor oda volt bezárva,
Valahol a várban el is van temetve,
De próféciája fennmarad örökre,
fennmarad örökre!*

*Egész világ tudja, semmi bűne nincsen,
Mint Jézus, lélekben imádta az Istent!
Inkább vállalta a börtön szenvedését,
Csakhogy megőrizze lelki békességét,
lelki békességét.*

*Megelőzte korát, s a művelt világot,
Mikor kimondta a Vallásszabadságot.
Ne szidalmaztassék senkinek vallása,
Mert a hit: drága kincs: Isten ajándéka!
Isten ajándéka!*

*Követte a Mestert, a Golgotát járta,
Sok kísértés között a próbát kiállta.
Ledőltek előtte: dogmák és bálványok,
Prófétai lelke: egy Istent imádott.*

Egy Istent imádott.

*A hit kemény harcát hős lélekkel vívta,
A vár falaira e sorokat írta:
Zsarnokság, sötétség, börtön, halálképpen,
Nem fél már töletek Dávid Ferenc népe!*

Dávid Ferenc népe!

*Azt hittem, mit érzek, és amit éreztem,
Rendületlen hittel igazán hirdettem.
Meg vagyok győződve: nincs hatalom, s átok,
Mi föltartóztatná e szent igazságot!*

Örök igazságot!

*A nagy világ halad, s jön megértőbb század,
Hosszú sötét éjre világosság támad.
Ami igaz érték, az fenn fog maradni,
De mi hamis, az mind össze fog omlani!*

Össze fog omlani!

*Omladozik lassan magas Déva vára,
Ráborul majd egykor az éjnek homálya,
De Dávid szelleme, mint fénylő Nap ragyog,
Időtlen időig örökké élni fog!*

Örökké élni fog!

Tordai Matyó, aki 1925-ben született Tordán (1998-ban halt meg) nem végzett felsőbb tanulmányokat, általános iskolai végzettségével és három kereskedelmi osztályával különböző helyeken dolgozott, kereste kenyerét. Egy az *Isten* című versében vallásunkról, hitünk szépségéről ír lelkesen:

*Szeretem a vallásomat,
mert egyszerű, tiszta...
Eszméjét a Bibliából
Dávid Ferenc írta.*

*Úgy érzem, a legszebb vallás,
melynek párja nincsen.
Három szóból mindent elmond,
s úgy zeng: Egy az Isten!*

*Ezt hirdeti harangunk is
a toronyból kongva,
Valahányszor hitre ébreszt,
s hív a templomunkba.*

*Szerény a mi kis templomunk,
de szertartása ékes,
Mert jó útra int pásztorunk,
szava gyógyít, édes.*

*Hitünk hogyha néha lankad,
benső erőnk elvész,
Új reményt önt a keblünkbe
szószékről a lelkész.*

¹ Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1999.

*Szeretem a dalainkat,
az orgonaszó-foszlást,
Szeretem az ünnepeket
s az úrvacsora-osztást.*

*Szeretem a Hiszekegyet,
melyben lelkem részes,
Minden szava egy vallomás,
esküszérű, készes.*

*Ezt követem, amíg élek,
s szívem ver dobogva,
Úrban való bizalommal,
eleitől fogva.*

*Szeretem a vallásomat,
mert egyszerű, tiszta,
Eszmáját a Bibliából
Dávid Ferenc írta.*

*Úgy érzem, a legszebb vallás,
melynek párja nincsen,
Három szóból mindent elmond,
s úgy zeng : Egy az Isten!*

Demeter András volt az a hívünk, akitől Szejkén az ajándékkönyvet kaptam, s akiről Bencző Dénes, Homoródalmás híres papja ezt írja: „Számomra ezek a versek a Kis-Homoród völgyének fényét sugározzák, a folyócska, a patkacsobogását idézik, a fenyvesek susogását hallatják. Megmozdul, feltámad bennem is egy elszürkülő világ, mert látom, hogy nem csak ne-

kem a „világ közepe” Almás, hanem vannak még mások is, akik úgy látják, értékelik azt a világot, mint én.” Az *Alkalmi versek* kötetből az *Emlékezünk* című illik ide:

*November derekán arra emlékezünk,
Kinek köszönhetjük szent vallásunk-hitünk.
Szegény cipész házból indult Kolozsvárról.
Megjárta Nyugatot, érvelt hitvitákon.*

*Kereste, kutatta, s hitte az egy Istent,
És kitartott végig meggyőződésében.
A hatalom akkor sem tűrte a másságot,
Ezért szabott reá nehéz várfogságot.*

*Magas hegytetőn áll erős Déva vára,
Első szent püspökünk oda volt bezárva.
November tizenöt, a halálának napja,
Gyűjtsunk egy szál gyertyát, óréa gondolva.*

*Gyászünnepe ez nekünk? Kérdezem tőletek.
S a kérdésre a válasz: egy határozott NEM!
A lelke nem halt meg, s tovább él az eszme,
Amit ő hirdetett, s a bizonyosság erre:*

*Szerte a világon terjed a vallásunk,
Átlép határokat, s egyre tovább tágul.
Adja a Jóisten, hogy kicsi seregünk
Sokáig hirdesse unitárius hitünk.*

Úgy gondolom, hogy ez a kis összeállítás is színesíti a Dávid Ferenc-év kapcsán megszületett írások csokrát.

Balázsi László

Igazság, szabadság, lélek

Reményik Sándor:

KEGYELEM

*Először sírsz.
Azután átkozódsz.
Aztán imádkozol.
Aztán megfeszíted
Körömszakadtig maradék-erőd.
Akarsz, egetostromló akarattal –
S a lehetetlenség konok falán
Zúzod véresre koponyád.
Azután elalélsz.
S ha újra eszmélsz, mindent újra kezdesz.
Utoljára is tompa kábulattal,
Szótalanul, gondolattalanul
Mondod magadnak: mindegy, mindhiába:
A bűn, a betegség, a nyomorúság,
A mindennapi szörnyű szürkeség
Tömlöcéből nincsen, nincsen menekvés!
S akkor – magától – megnyílik az ég,
Mely nem tárult ki átokra, imára,
Erő, akarat, kétségbeesés,
Bűnbánat – hasztalanul ostromolták.*

*Akkor megnyílik magától az ég,
S egy pici csillag sétál szembe veled,
S olyan közel jön, szépen mosolyogva,
Hogy azt hiszed: a tenyeredbe hull.*

*Akkor – magától – szűnik a vihar,
Akkor – magától – minden elcsitul,
Akkor – magától – éled a remény.
Álomfáidnak minden aranyágán
Csak úgy magától – friss gyümölcs terem.*

Ez a magától: ez a Kegyelem.

János evangéliuma
4,24: „**Az Isten lélek: és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.**”
8,32: „**És megismeritek az igazságot, és az igazság szabadokká tesz titeket.**”

Ebben az évben ünnepeljük Dávid Ferenc születésének hagyomány szerinti 500. évfordulóját. Ez tehát egy emlékév, amelynek folyamán sokat foglalkozunk az unitárius vallás megalapítójával és a reformációval. Ezen a vasárnapon én is a reformáció szellemét szeretném felidézni és megpróbálom magyarázni mi volt ennek a lényege, mit jelent általában az a jelenség, amit reformációnak nevezünk.

A szellemi forradalmak egyik vonása az, hogy egyrészt leszállunk a rituális magaslatokról, másrészt elhagyjuk a külsőségeket, hogy mindegyikben közelebb kerüljünk a valósághoz, önmagunkhoz, egymáshoz.

A sötét középkorban vagyunk: a pap, háttal a közösségnek, az oltár felé fordul, és a füstölők által keltett félhomályban foglalatossá válik a bonyolult szent ceremóniákkal, míg a hívek megilletődött alázattal figyelik. De jön egy szellemi áramlat, és a világ fejlődésének kereke fordul egyet. A papok is megfordulnak és magyarázni kezdenek. Nyomukban a misében a tanításra, a lelki felvilágosításra helyeződik át a hangsúly.

Ezt a változást tükrözik a templomok berendezései. A katolikus templomban még fő helyen áll az oltár; a lutheránusban ennek már csak csökevénye található; a reformátusban és az unitáriusban teljesen hiányzik.

Sok szentséget, ceremóniát – amint Dávid Ferenc mondja „külsőséget” – elhagytunk. Az unitárius vallás útjára is sokat változott, ugyanakkor számos hitelv emlékeztet még vallásalapítónk gondolatvilágára, és több középkori elemét őrizzük az istentiszteleti szertartásnak. Többek között azt is, hogy a lelkész a szószék egy félig-meddig zárt magaslatáról szól a hívekhez, ezáltal jelképezve, hogy olyan eszmék világában mozog, amely a hétköznapi élet színvonala fölött áll. Az Istentől közvetít, aki – amint Dávid Ferenc mondja – „az emberek gondolatait messzire meghaladja”.

Megpróbálok tehát gondolatban leszállni erről a magaslatról, és érzékeltetni a folyamatot, ami lezajlott és zajlik ma is az ember szellemi fejlődésében. Ezt a folyamatot a mélylélektan ismert művelője, Carl Gustav Jung én-integrációnak nevezi, azaz az eszmei én és a valóság *teljességével* kapcsolatban lévő ösztön-én egyesülésének. Jung írja: a vallás története azt illusztrálja, hogy az isten ember akar lenni.

Isten ugyanis nem imádatot kíván, hanem szeretetet. Vagy – hogy visszább menjünk az időben – amint Hóseás próféta mondja: „Szeretetet kívánok, nem áldozatot.”

Ezt az integrációs folyamatot illusztrálja az említett jánosi idézet is. Figyeljük meg közelebbről a gondolatmenet útját – vagy ahogy Dávid Ferenc mondaná: „az írás folyását”:

Az elméleti résszel indul a gondolat. Így szól: „Az isten – tehát felfele mutat, az eszmék világára – *lélek* – ami ott kívül is van, meg itt bent is – ezért akik őt imádják – áttérünk tehát gyakorlatra, és újból felülről indulunk – *szükség, hogy lélekben* – a kapcsolatra irányul a figyelem – és *igazságban imádják*.” Ezzel a fogalommal, hogy „*igazság*” leszálltunk a hétköznapi élet, a valóság szintjére. Igazság ugyanis az, ami a tapasztalati világunkhoz tartozik, amit értelemmel és érzelemmel felismerünk.

A második jánosi idézet a reformációs folyamat egy másik fő jellemvonásával van kapcsolatban: „*És megismeritek az igazságot, és az igazság szabadokká tesz titeket*.” De menjünk vissza az idők kezdetéhez, és próbáljuk megérteni elejétől ezt a folyamatot a vallástörténelemben.

Mióta a világ világ, és megjelent benne az öntudat, azóta gondolkodik az ember azon, hogyan jött létre a világmindenség és mi az élet célja és értelme. Különböző elképzelések alakultak ki az évezredek folyamán, amelyek mind bizonyos öntudati szintet és kulturális állapotot tükröztek. Legfőbb jellemző vonásuk az volt, hogy az ember bizonyos szellemi lényeggel, tartalommal töltötte meg a környezetét. Kezdetben mindent élőnek látott, mint egy csecsemő, amely nem tudja még megkülönböztetni az élő és élettelen dolgokat, és így *önmagát sem tudja elkülöníteni a környezetétől*. Ez változik meg a szellemi fejlődés folyamán. Azt lehet mondani, hogy az ember kétszer születik: egyszer fizikailag, majd a kultúra fejlődése alatt mindinkább tudatára jut annak, hogy ő egyrészt különálló lény, másrészt: függ a környezetétől.

A fejlődés állandó traumatikus élmény forrása. A fizikai megszületés is bizonyos traumával jár. Amikor az újszülött felsír, az a megrázkódás jele, de paradox módon örömhír is – evangéliumi kifejezéssel élve: „evangélium” – mert a sírás az önálló lélegzet, az élet jele. Ezzel az ember elindul egy hosszú úton, melyet az elszakadás traumája és a felszabadulás öröme kísér.

Néhány vonása ennek a folyamatnak

- Kezdetben az egység biztonsága van. A ketősség tudatának kialakulásával azonban ez a biztonság mindinkább meginog. Az ember folyton ezt a biztonságot keresi, de visszaút már nincs, csak előre: csak a valóság felfedezésével, az érzékek kialakulásával, és ezekre alapozódó képességek kibontakozásával nyerheti el újra az ember azt a bizonyos meghitt biztonságot.
- Kezdetben az egység állati öntudatlansága van, és korlátozatlan ösztönös kapcsolat. Az „én és mások” tudatosságának a kialakulásával viszont megjelenik a „Nem sza-

bad!” tilalma is. Ebből pedig a jó és a rossz fogalma, amely különös módon önálló életet nyer, és ezzel együtt felmerül folyton a kérdés: milyen vagyok én mások szemében: jó, vagy rossz? Az ember folyton igazolni szeretné önmagát, és keresi a közösséget, ahová tartozik. Mert – ahogy a költő mondja: – „Hiába fürösztöd önmagadban, csak másban moshatod meg arcodat.”¹

- Kezdetben öntudatlan szeretet van. És ez a szeretet soha el nem vész. Csak átalakul. Kivetül, élettelen és élő dolgokra.
- Kezdetben energia van, és amint tudjuk az energia soha el nem vész. És akkor felmerül a kérdés: mi az ember, hol az élet kezdete, hol a vége?

Amit az előbbieken felvázoltam nem egyéb, mint az öntudatos emberi lény főbb vonásai, egyéni és közösségi szinten. Ennek fejlődése a vallástörténet, az emberi öntudat fejlődésének, egyén és közösség kapcsolatának története.

A kezdeti egység elveszett paradicsomként él kollektív tudattalanunkban, folyamatosan megjelenik mítoszainkban, és a fejlődés felismerésével felsejlik a homályos jövőben. Ez az, ami értelmet és célt ad az egyéni és egyetemes emberi létnek. Emberségének kiteljesítésével ugyanis az ember visszakaphatja az elveszített kapcsolatot. Az én-eszmény megvalósulásában az én és a valóság **egy**-sége valósul meg újra.

Ha önmagam vagyok: hiteles vagyok, és valódi kapcsolatom van a közösséggel.

Egy szép történet van a zsidó vallásos irodalomban, amely lényegében ugyanezt a gondolatot fejezi ki. A történet Erich Fromm pszichoanalitikus orvos és társadalomfilozófus könyvéből van, amelynek címe: *Olyanok lesztek, mint az Isten*. A cím idézet, bizonyára ismerős az ószövetségi történetből: a kígyó ígéri Évának, mikor megkísérti a paradicsomban a jó és rossz tudásának gyümölcsével: „Olyanok lesztek, mint az Isten: jónak és rossznak tudói.”

Az említett történet szerint a zsidó közösség összeül, hogy bizonyos rituális szabályokban döntést hozzon. Közöttük vannak, akik az isteni tekintélyt képviselik, és csodás jelekre hivatkozva akarják álláspontjukat igazolni. Egyikük, Eliézer rabbi a világ összes érvét felsorolja, hogy a döntést befolyásolja, de nem fogadják el tőle. Ekkor így szól:

– Ha a döntés az én álláspontom szerint van, akkor ez a jánoskenyérfa bizonyítani fogja.

És íme, mondja a történet, a jánoskenyérfa 100 könyöknyire elmozdult a helyéről. Azt mondták neki:

– Ebből a jánoskenyérfából nem hozható semmiféle bizonyíték.

Ekkor azt mondta nekik:

– Ha a döntés az én álláspontom szerint van, úgy ez a vízesés fogja bizonyítani.

Íme, a vízesés visszahúzódott! Azt mondták neki: a vízesésből nem hozható semmilyen bizonyíték. Ismét mondta nekik:

– Ha a döntés az én álláspontom szerint van, akkor ezt a tanház falai bizonyítani fogják.

Íme, a ház falai meghajoltak, hogy bedőljenek. Akkor megfenyegette őket Jehósúa rabbi:

– A törvény tudósai az érvényes szabályok győzelméért viaskodnak, milyen viselkedés ez tőletek?!

De ők nem hajoltak meg sem Eliézer, sem Jehósúa tiszteletére. Ismét szólt Eliézer rabbi:

– Ha a döntés az én álláspontom szerint van, akkor azt az égből fogják bizonyítani.

Íme, egy égi hang megszólalt:

– Mi bajotok van Eliézerrel? Az érvényes szabályok minden esetben úgy vannak, ahogy ő mondja.

Ekkor Jirmija rabbi fölállt és ezt mondta a hangnak:

– Nem az égben van.

– Mit jelent ez: „nem az égben van”?

– A törvényt már a Sínai hegyén átadták – mondta a rabbi. – Minket nem érdekel az égi hang, mert már a Sínai hegyén megírtad a Tórában: „A többség szerint dönts.”

Gyűlés után Nátán rabbi találkozott a szentélyből jövő Elijáhuval és megkérdezte tőle:

– Mit csinált Jáhvé, a Szent – áldott legyen a neve – mindezek alatt?

– Nevetett és így szólt: „A fiaim legyőztek engem, a fiaim legyőztek engem!”²

János evangéliuma

4,24: **Az Isten lélek: és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják**

8,32: **És megismeritek az igazságot, és az igazság szabadokká tesz titeket.**

A jánosi idézet is ezt a gondolatot fejezi ki. Az ő idejében, az őskereszténység korában azonban a szabadságot egy lépéssel tovább vitték. Elvetették a zsidó törvényt, és vele a zsidó rituális szokásokat. „Isten előtt nem használ semmit sem a törvény, sem a körülmetélt állapot” – mondja Pál. Csupán a hit, hogy az Isten emberé vált Jézus Krisztusban. Az istenek távoli világából megjelent a földön egy ember, aki megszületett, fejlődött testben és lélekben, szenvedett és meghalt. Ezáltal isten és ember között egy bensőségebb kapcsolat, új szövetség jött létre. Pál számára ez a hit közelebb hozta egy-

¹ József Attila: *Nem én kiáltok*

² Erich Fromm: *Olyanok lesztek, mint az Isten*, Akadémiai Kiadó, 1996., 55–56. oldal, szabadon idézve.

máshoz a mennyet és a földet, és várta Krisztus újabb megjelenését, amikor ez az egység teljessé válik. „Azelőtt gyermek voltam – írja – és úgy gondolkodtam, mint gyermek. – (azaz: rítusokat és szabályokat követett). – De most felnőttem és elhagytam a gyermeki dolgokat.” Továbbá: most „mintegy tükör által – (azaz Jézus Krisztusban) – homályosan látunk”, de majd eljön az idő, mikor színről színre megismerjük az igazságot.

Pál gondolatvilágát eleveníti fel a reformáció korában Dávid Ferenc. Így szól azokhoz, akik – amint mondja – „az emlőtől és a tejtől” el vannak választva: „Ha a Krisztus jegyesei akarunk lenni, el kell feledkeznünk apánkról, anyánkról, minden bevett emberi tanításról, és a mi egyetlen egy mesterünknek, Krisztusnak szavához kell ragaszkodnunk, és azt hallgatnunk.”

Krisztus szava pedig Dávid Ferenc szerint csak az „írásban” található. Korában a Bibliát nagy tisztelet övezte. Az előtt imádkoztak, rá kereszteteket hánytak, csodatevő képességekkel ruházták fel. Az Antikrisztus, írja Dávid Ferenc „gyertyát és szövétneket gyújtatott neki, illatos füstöt csináltatott, a könyvet megcsókoltatta, azon esketett, mint az egy Isten nevében, és szemlélve imádtatta a néppel.” Akkoriban ezt a könyvet kinyitni és olvasni maga volt a szentségtörés. Az emberek nagy többsége nem is tudott olvasni. Így lehet felmérni, hogy milyen jelentősége volt annak, mikor Dávid Ferenc kijelenti, hogy a szentírás lényegét még az a szegény paraszt is megértheti, aki írni-olvasni nem tud.

Az írásban sok az ellentmondás, egyszer egyet állít, máskor az ellenkezőjét, amitől az ember megzavarodik és kétségbe esik. Ezért először is, mondja a nagy reformátor, könyörögni kell a lélek világosságáért. *És megtörik az értelmet és érzést elválasztó fal.* „Isten lelkének ereje, mely az írás veleje,” – írja Dávid Ferenc – „igaz tanító és magyarázó erőnk, a világosság és az írás igazságának megmutatója. Ez a szegény parasztnak is, aki írni-olvasni nem tud, az írás igazi értelmét megmutatja, olyannyira, hogy az igazság megértésében ő gyakran még az igen bölcs deákokat is meghaladja. Mert ezek bízván a bölcsességükben magyarázzák ugyan az írást, de úgy, hogy az az Isten lelki intésének ellene van; így az ő bölcsességük gyakran nevetségessé válik.”

Az őskereszténység korszaka után a reformáció egy újabb forradalmi szakasz, és ennek Dávid Ferenc az egyik képviselője. Tanításának összefoglalása: az Ószövetség a fizikai világról szól, mely testi módon, mintegy lepel alatt, jelképesen beszél azokról a lelki dolgokról, amelyek az Újszövetségben, a Jézus Krisztusban

megvalósultak. „A megszületett Jézus Krisztusban – írja – csodálatos reménységünk van.” Nincs szükségünk a bűnbocsájtó cédulákra, szentségekre, ceremóniákra és mindenféle bűvölésre-bájlásra, amiket az Antikrisztus pápa a néppel elműveltet. Mi mindettől szabadok vagyunk, mert mindez csak jelkép, és mi szükség van a jelképre ott, ahol az, amit az jelképez, már jelen van a valóságban?

Ehhez a valósághoz tartozik továbbá Dávid Ferenc számára a reménység is, hogy elérkezett az idő: fölösleges egymást tűzzel-vassal írtanunk, Jézus Krisztus az ő lelki lehelletével nemsokára beteljesíti az ígéretét, mert az Isten mindent beteljesít, amit egyszer megígért.

A másik fontos dávidferenci gondolat az egység gondolata. A Bibliában az áll, mondja, hogy az Atyaisten az Ószövetségben megteremtette a fizikai világot, az Újszövetség pedig arról szól, hogy az ő elküldött Fia lelkileg újja teremt. A háromság, azaz az „Atya, Fiú, Szentlélek, teljes szentháromság, egy örök, igaz Isten” szöveg sehol nem szerepel a szentírásban, és hogyha ennek a dogmának a megértésétől függ a mi üdvösségünk, akkor bizony egy szegény paraszt sem üdvözülni, mert senki azt megérteni nem tudja.

Emiatt van nagy zűrzavar is, mert az emberek, mikor az Atyaistenről olvasnak az Ószövetségben, akkor a fiát is értik alatta, és mikor Jézus Krisztusról olvasnak az Újszövetségben, akkor a világteremtő Atyát is értik alatta – a Szentlélekkel együtt. Ezt a tanítást a görög filozófusok találták ki, mondja Dávid Ferenc, ami teljesen összezavarja a szentírást, és nagy, ártalmas homályossággal „burkolja be”, mert az emberek így a fizikai teremtést a lelkitől nem tudják megkülönböztetni, és Jézus Krisztust és az ő lelki javait megérteni.

* * *

Ugorjunk az időben.

A huszadik századtól új kor kezdődött és egy új szellemiség. A kirobbanó háborúk és világháborúk egybeestek egy szellemi forradalommal. Ezt jelezte a lélektan, mint új tudomány megjelenése, mely levált a vallásos irányzatokról, mivel a belső megismerést nem tette függővé a vallásos hittől. A mélylélektani elméletek nyomán kialakult egy olyan áramlat, amely kiterjedt a vallásos jelenségekre és a vallásfilozófia lélektani értelmezésére is. Jung úgy tartotta, hogy habár Isten léte nem a pszichológia tárgya, minden vallásos jelenség a lélektan hatáskörébe tartozik. Az Atya-Fiú-Szentlélek például nem egyéb, mint különböző lélekrészek jelképei, és az erről szóló vallásfilozófia, illetve a rítusok – mint például az úrvacsorai szertartás – ezen lélekrészek kapcsolatát, és a közöttük lezajló folyamatot ír-

ja le, illetve idézi elő. Ezt a folyamatot pedig integrációnak nevezzük, amely a személyiség teljességéhez – más szóval egy-séghez vezet.

A kultúra hajnalán, mikor az állatban megjelent az ember, azaz az öntudat szikrája, ugyanaz a fokozatos fejlődés vette kezdetét, amelyet a csecsemő megszületésétől a gyermeklélektan megfigyelt. A két folyamat annyira hasonló, hogy tulajdonképpen egyiket a másik analógiájára használhatjuk, és elméletileg feltételezhetjük, hogy az ember, mint öntudatos állatfaj egyetemesen ugyanazokat a könnyebb-nehezebb fejlődési szakaszokat járja be, mint az egyén. Ezt a folyamatot mélylélektani kifejezéssel individuációnak nevezik, amelynek a célja az öntudatos egyéniség és közösség megvalósulása.

Figyeljük meg: az EMBER szó nemcsak egy fajt, hanem egy eszmét is jelent: ennek a fejlődésnek a végső célját.

Embernek lenni nehéz. Mindig meg kell felelni valami külső elvárásnak, ami állandó lemondással jár. Ezt már megtanulta az ősember is, mikor állati ösztönén uralkodni kényszerült.

Jutalma a közösség és egy olyan biztonság, amely kezdetben alig volt több, mint a körülötte lévő állatoké. Így mindig visszavágyott az állatok szabadságára, irigyelte, csodálta és félt a korlátozatlan ösztönös képességeiket. Emberként többnek tartotta magát, ugyanakkor hiányosnak. Így ami emberségéből megvalósulatlannak maradt – a tudatossággal társult ösztön-erő – az mítoszok hőseiben, eszmékben és eszmei világokban öltött testet.

Ilyen a keresztény mítosz is az Éden-kertől Isten országáig. Ebben hitt Dávid Ferenc, aki szerint az ember megteremtésének drámája két felvonásból áll: a testi és lelki teremtésből, amely mögött ott áll a kezdet és a vég: a végső egység.

Hiszen végső soron egyek vagyunk testben és lélekben, a megértés és a mélyebb kapcsolat reménységében. Ez az igazság. És ez az igazság ebben az ellentmondásos folyamatban, amit reformációnak nevezünk, valahol, valamikor önmagunkká és szabadokká tesz.

Gazdag Árpád

Belvárosi templom, 2010. augusztus 8.

A múltnak kútja

Kornyáti Bekes Gáspár

(II. rész)

Bekes Gáspár két nagy kudarc után sem adta fel fejedelmi terveit. Bécsből szervezte meg megmaradt kicsinyke erdélyi pártját, és a Portán is megpróbált újból támogatókat találni. A gyászév letelte után újból megnősült, feleségül vette Sárkándy Annát, akitől második, Gábor nevű fia született. A kényszerű bécsi emigráció végül másfél évig tartott. Bekes erdélyi pozícióinak visszaszerzésére a lengyel trón megüresedése kínált alkalmat. A lengyel királyi cím elnyerésére a két legesélyesebb jelölt Habsburg Miksa császár és Báthory István volt. Miksa szabadulni akart vetélytársától, s ehhez Bekest használta föl. Terve szerint Bekesnek haddal kellett Erdélyre törnie, s ezáltal megdöntenie Báthory uralmát, vagy legalábbis annyira lekötnie, hogy a lengyel trónért folytatott harcban ne legyenek esélyei. A

Portán is tapogatóztak Bekes ügyében, és a császár isztambuli követe azt a biztató üzenetet küldte, hogy a szultán a győztes oldalára fog állni.

Ezután Bekes Magyarországon csapatokat toborzott, és 1575 júniusában Erdélybe indult. Székelyföldre tartott, hogy az elégedetlen székelyeket maga mellé állítsa. Ezzel azonban időt

veszített, és Báthorynak alkalma nyílt csapatait összeszedni. A két sereg július 8-án Kerelőszentpálnál csapott össze: a csatából Báthory került ki győztesen. Bekes Gáspárt a vereség után Miksa megtagadta, sőt, hogy a felbujtás vádját elkerülje, elfogatóparancsot adott ki ellene. A határon le is tartóztatták, de a kassai főkapitány szántsándékkal hagyta megszökni, és így Bekes Lengyelországba tudott menekülni. A bé-

BERESZ

HERB.

Bekes Gáspár címere

csi udvar azonban tévesen mérte fel Bekes kudarcának lengyelországi hatását, emiatt ez az elfogatás-megszöktetés játék később nagyon rossz lépésnek bizonyult. A lengyel Báthory-párt a lehető legjobban kiaknázták királyjelöltje győzelmét. Miksa-ellenes propagandájuk még hatásosabb lett, amikor a lengyel földön kibujdosó Bekes Gáspár is fogságukba esett.

Bekes ekkor valóban kilátástalan helyzetbe került. Birtokait elvesztette, támogatói elfordultak tőle, hatéves fiát, Lászlót, akit menekülés közben Bethlen várában hagyott, Báthoryhoz hurcolták. Ő maga a Zborowski testvérek fogságában ült – egyes értesülések szerint mindenkitől elzárva, a falhoz láncolva raboskodott a Krakó közelében fekvő Spitzkowice várában –, és attól rettegett, hogy Báthory felbérelt gyilkosokkal megöleti. Pedig személye ekkor már elsősorban Miksa számára vált kényelmetlenné. A császár lengyelországi követe, Dudith András véleményét valószínűleg az egész Habsburg-udvar osztotta: „Nagy sebet ütött ügyünkön Bekes veresége; gonoszakaróink kiaknázzák ellenünk, bár csak világra se jött volna soha ez a balvégzetű ember.” Miksa diplomatái mindent elkövettek, hogy Bekest kivigyék Lengyelországból. A szenátusnál hivatalos lépéseket tettek kiadatása végett, Miksa maga is levelet intézett a szenátushoz, amelyben Bekes példás megbüntetését és bebörtönzését helyezte kilátásba. Titokban felmerült az az ötlet is, hogy példát statuálva, ott Lengyelországban fegyveres erővel fogassa el Bekest a császár, még ha ez esetleg vérontással járna is. Kérdés persze, hogy kinek a vérére gondoltak; a leendő alattvalókként kezelt lengyel nemesekére, vagy a kényelmetlenné vált Bekes Gáspáréra?

Báthory hívei a kiadatási kérelmet is Miksa ellen fordították. Nem kell nekik az olyan király – mondták –, aki így jutalmazza meg azt az alattvalóját, aki érte vesztette el mindenét. Ugyanakkor elterjedt az a hír, hogy Báthory István meg fog kegyelmezni Bekesnek. Ezzel a fedelmi propaganda Báthoryt, mint győzedelmes, de ellenfelének megbocsátani is tudó, kegyes szívű uralkodót mutatta be a lengyel rendeknek. A Bekes iránti közhangulat mindenestre megváltozott; a korábbi gyűlölet helyett immár érdeklődés és részvét vette körül. Továbbra is fogságban tartották, de a váron belül szabadon mozoghatott. Kíváncsiságból nagyon sok lengyel nemes meglátogatta, akiket kellems meglepetésként ért Bekes szinte tökéletes lengyel beszéde. A császár követe is Spitzkowiczében tárgyalt vele. Bekes szuggesztív egyéniségét mutatja, hogy Dudith, aki korábban a pokolba kívánta őt, megismerkedésük után éles elméjű, nagy tehetségű, nemes lelkű embernek mondta, és megpróbálta a császár Bekes iránti

haragját is lecsöndesíteni. Miksa azonban végleg elfordult Bekestől, akit ráadásul még egy súlyos köszvényroham ideiglenesen meg is bénított. Felépülése után helyzetét végiggondolva kegyelmet kért az időközben Lengyelország trónját is elfoglaló Báthorytól.

Báthory Istvánnak sem volt könnyű a megbocsátás. Már ifjúkorában rivalizált Bekessel, fedelemként háromszor is diadalmaskodott felette, de régi ellensége minden vert helyzetből felállt, és újrakezdte a harcot. Amikor Erdélyt maga mögött hagyva, addigi élete legnagyobb sikereként a lengyel trónra készült lépni, ismét csak a régi gondot, a Bekes-kérdést kellett megoldania. Ezúttal módja lett volna a probléma végleges lezárására, de a lengyelek a megbocsátó, kegyes uralkodót akarták látni új királyukban, így Báthory 1576 augusztusában kényszerűen békejobbot nyújtott Bekesnek, ugyanakkor kellően óvatos maradt. Ügyelt arra, hogy sem Bekest, sem hozzátartozóit, sem bizalmas embereit ne engedje vissza Erdélybe. Csupán az újrakezdés lehetőségét kínálta volt ellenfelének, és az erdélyi jószágok visszaszolgáltatása helyett lengyelországi birtokokat ígért, ha Bekes a jövőben híven szolgálja majd.

A király a harcmezőre rendelte régi-új hívét, ami Bekes katonai tapasztalatlansága és a kerelőszentpáli csúfos futás fényében csak első pillantásra meglepő: Báthory valószínűleg úgy számított, hogy vagy egy eltévedt puszkagolyó zárja le majd a problémát, vagy Bekes ismét gyávának bizonyul, és lejárhatja magát Lengyelországban is, esetleg élete kockáztatásával bizonyítja be hűségét. Bekes pedig bizonyított. Teljes sikerrel vett részt a Gdańsk elleni háborúban, így szolgálatainak fejében 1578-ban lengyel és litván nemességet, valamint Landskronán birtokokat kapott.

Közismert képességei, tehetsége mellett ismét megcsillant személyes varázsa. Báthory hamarosan ugyanúgy bizalmába fogadta, mint korábban János Zsigmond. A lengyel katolikus főpapok és a pápai nunciusok nem is nézték jó szemmel az antitrinitárius Bekes növekvő befolyását; az a mondás járta, hogy a király „amit nem hisz a keresztnek, elhiszi Bekesnek”. Ez az erősen túlzó vélemény azonban a politikai pozícióharc terméke volt, mert Bekes soha nem vonta befolyása alá Báthoryt. Éppen kettőjük kapcsolatának alakulása mutatja, hogy Báthory zsenialitása abból is állt, hogy a múlttól függetlenül, az adott szituációhoz volt képes kiválasztani a megfelelő embereket, és belőlük a legtöbbet kihozni. Bekes szerepéről sokkal realisabb képet adott jelentéseiben Caligari pápai nuncius, aki Lengyelországnak és Erdélynek a szerveződő törökellenes ligába való belépéséről folytatott tárgyalásokat. Szerinte Bekes a király

legbelsőbb emberévé lépett elő, Báthory mindenben kikéri tanácsát és együtt dolgozzák ki terveiket. A király azt is eltűri, hogy Bekes vele egy teremben legyen, dolgozzon, míg ő mély álomba merülve pihen.

A Balti-tenger keleti partvidékének birtoklásáért kisebb-nagyobb megszakításokkal közel negyed évszázada folyt a livóniai háború. IV. Iván cár még Zsigmond Ágost lengyel király halálát követően jókora darabot hódított el Lengyelországtól. Báthory célja e területek és elsősorban Płock (Polock) várának visszafoglalása volt. Az 1579-ben indított hadjáratot személyesen vezette, a lengyelországi magyar csapatok fővezérségét Bekesre bízta.

Płock visszafoglalásában Bekes főszerepet játszott. Reinhold Heidenstein királyi titkár, a livóniai háborúk történetírója szinte emberföldre hősként ábrázolta. Leírása szerint Bekest az ostrom alatt már erősen kínozták a közhírye és gyomorbaja, katonái előtt mégis azt állította, hogy soha jobban nem érezte magát, folyton az ágyúk körül tevékenykedett, ott evett és aludt. A legveszélyesebb helyeken forgott, körülötte sokan estek el, ruhája sebesült katonái vérétől piroslott.

Egy 1687-ben készült metszeten, a jobb oldali domb tetején még jól látszik Bekes Gáspár síremléke (Verus Antistes et prudens Senator virtute ...) Vilnae, 1687.

A győztes hadjárat után a már nagybeteg Bekes Gáspár Báthory kíséretében Grodnóba, a király kedvelt tartózkodási helyére vonult vissza. Itt hunyt el 1579. november 7-én, ötvenkilenc éves korában. Báthory a Vilnius határában emelkedő magas dombon temettette el rendkívül ünnepélyes és fényes végtisztesség keretében egykori ellenfelét, majd barátját. A dombon már ekkor is több, a király háborúiban életét vesztett unitárius katona sírja sorakozott.

Végző nyughelyük megválasztása királyi gesztus: Vilniusban ugyanis sok protestáns élt, sőt antitrinárius gyülekezet is működött. Bekes sírja fölé Báthory később egy nyolcszögletű tornyot építtetett, amely 1838-as leomlásáig hirdette Bekes Gáspár dicsőségét. Emléke azonban még ezután is sokáig elevenen élt részben a romantikus lengyel költészetben, részben pedig a lengyel és litván szájhagyományban. A Vilnius környékén élők szemében népmesei hősé magasodott, s a sírjának helyet adó dombot Bekes hegyének (Góra Bekieszova) hívták. Életnagyságú arcképe még a 19. század végén is Wilno városházának tanácstermében függött.

dr. Horn Ildikó

Magyari Lajos

Nem a fenyők...

*Nem a fenyők, a hegyek, borvizek,
nem mítosz, nem ködlő hangulat,
nem a születés bíbor mágiája,
mi e földdel engem összead.
A szépség, a vérség mind kevés:
nőhetnek bennem fenyvesek,
zúghat honi szél, fakadhat forrás...
E kötés más. Keservesebb.
Jogom van hozzá: földem a Föld,
Európa én hű szülővárosom,
nem vagyok kisebb és nem nagyobb,
mint milliárdnyi ember-rokonom,
kiket más tájnak lége éltet,
más nyelvek zenéje ringat el,
más robajlással árad a vérük,*

*és ereikben más dalt énekel.
Más történelem homlokuk mögött,
és másként megszerkesztett jövő,
de e jövő csak úgy igaz,
hogyha Hazát is kap az eljövő.
Nem a fenyők, nem a hegyek, borvizek,
nem mítosz, nem ködlő hangulat,
nem a születés bíbor mágiája,
mi e földdel engem összead.
A szépség, a vérség mind kevés,
több kell ide: hű számvetés –
ittthon vagy, itt lehetsz magad,
kötések kötnek, hogy légy szabad,
léted csak itt lelheti igazát,
lényegét: házat és Hazát.*

TEOLÓGIAI MŰHELY

Dávid Ferenc világa (3. rész)

Az előző részben Sigmund Freud elméletét ismertettük, amely szerint a vallásos öntudatot meghatározza egy, a primitív kezdetekből származó emlék. Ezt Freud „apa-gyilkosságnak” nevezte és feltételezte, hogy ez az esemény az állatiból az emberi kultúrába való átmenetben gyakran előfordult. Ezzel magyarázható az a bűntudat, amely az ókori világ vallásos közérzetére általánosan rányomta bélyegét. Ezen belül viszont különös intenzitással jelent meg a monoteizmus hagyományához mindinkább visszatérő zsidó kultúrában, amelynek eltemetett kezdeti emlékeiben Freud felfedezni véli magát a megölt apa-figurát az egyiptomi herceg, Mózes személyében.

Freud „tudományos mítosznak” nevezhető elmélete 35 000 évre tolja ki az emberré válás történetét és ugyanakkor magyarázatot nyújt egy szertartásra, amely már az ősidőkben megjelent, és amelyet felfedezhetünk különböző kultúrákban a világ minden táján.

A vallásos szertartások legfontosabb eleme az áldozat. Az áldozati szertartás célja az istenség kiengesztelése, jóindulatának elnyerése. Az áldozat a bűntudattal terhelt zsidóság számára mind nagyobb jelentőséget nyert, az önmagát feláldozó Jézus pedig új tartalmat adott. A megvilágosodott Pál apostol ezt a tartalmat ismerte fel és fejlesztette tovább.

A középkor sötét világa felidézte a régi bűntudatot. Az élet ezen alapvető problémája, a hit próbája Luther Mártont állandó bűnbánatra készítette. „Bűntelen akarsz lenni – mondja neki együttérzéssel gyóntatója – holott nincs is bűnöd. Krisztus halála bocsánatot hozott a valóságos bűnökre.”

Luther számára ez a kinyilatkoztatás fordulópontot hozott. Megtagadva a bűnbocsátó cédulák árusítását, a hit üdvözítő erejét kezdte hirdetni. Ez a tanítás viszont hatalmas ellenállásba ütközött.

„Ezért volt Luther Mártonnak olyan sok munkája Krisztus koporsójának felnyitásával, – írja Dávid Ferenc – mikor támadni kezdte a bűcsút, purgatóriumot, szenteltvizet, a misét és az

összes egyéb káromlást, melyektől az örök élet elnyerését függővé tették. Ezért volt nehéz Zwingliusnak az úrvacsorai test-kenyérből való kibontakozás, amiképpen minékünk is, kik ki akarunk szabadulni a másik koporsóból, tudniillik a lényegből, személyekből, kétféle természetből, ezek örökkévalóságából és egyenlőségéből.”¹

Egy belső vívódás előzte meg tehát a reformációs folyamatot, amelynek eredményeképpen új értelmet nyertek a hit, bűnbocsánat, megigazulás fogalmak, továbbá a szertartások jelentősége és szerepe is.

Sok „külsőséget” elvetett a középkori reformáció, az úrvacsorának viszont a mai napig központi jelentősége van a keresztény szertartásban, így az unitárius gyakorlatban is. Lássuk tehát, miről szól e szertartás.

Míg Freud mintegy külső szemlélőként a történelmi alapját kutatja a keresztény mitológiának, kézzelfogható magyarázatot keresve a bűntudat megértéséhez, addig Carl Gustav Jung a jelképek és jelképes cselekmények belső dinamikáját tárja fel. *Pszichológia és a nyugati vallás* c. munkájában részletesen ismerteti a katolikus úrvacsorai szertartás menetét, melynek célja bizonyos lelki folyamatok dramaturgiai megjelenítése, ill. ezeknek a gyógyulást és szellemi teljességet célzó folyamatoknak az előidézése.

Amiképpen ugyanis a szentháromság egy lélektani jelenséget ír le jelképes formában² úgy az úrvacsorai szertartás egy olyan dráma, amely ezt a folyamatot megjeleníti és elősegíti. Ennek a célja az, hogy érett felnőtté, azaz, a „fiúból” „atyává” – Dávid Ferenc kifejezésével „tökéletes férfiakká” váljunk.

Az Atya a Fiú képében megszületik, hogy az ember azonosulni tudjon az istenséggel. A jelképek azonosulnak egymással az egymásban való feloldódásban: a megszületés a kiengesztelő halálban, azaz a szeretet az eszményképben.

Megérthetjük ezt, ha arra gondolunk, hogy gyerekek vagyunk, de ugyanakkor felnőttek is

¹ Rövid magyarázat 11. oldal

² C. G. Jung: *Psychology and Western Religion*, Princeton University, 1984, 76. oldal

egy időben, és néha énünk e két arca konfliktusba kerül egymással. Gyerekesen kötődünk anyagi javainkhoz, amelyek egyszerre jelképezik önmagunkat és jelentik az életünket, de ugyanakkor igazi, belső énünket fojtják el, tartják „lepel” alatt – mint ahogy ezt Dávid Ferenc is kifejezi, mikor az ószövetségi jelképekről beszél. Így az anyagiás énünk halála jelenti a szellemi énünk feltámadását, amely ugyanakkor jelenti a tekintély-elvű gondolkodásból a önálló gondolkodásba való átmenetet is. A *kötődés* rab-ságából a *belátás* szabadságába.

E kettős szellemi-anyagi természetet jelképezik az úrvacsorai kellékek: a kenyér és a bor. Mindkettő az életet, magát az emberi létet jelenti. A kenyér és a bor a kultúra több évezredes fejlődésének az eredménye. A jézusi „mindennapi kenyér” így az ember szellemi teljesítményének, ill. fizikai létének jelképe. És – mivel „nemcsak kenyérrel él az ember” – a megleve-nítő lelket a bor jelképezi, melynek a régi időkben különös hatásának okán „szellemet” tulajdonítottak az emberek.³ Így az úrvacsorai kellé-kek természete és a jelképes tartalom között létrejöhet az azonosítás.

„Krisztus az ő igaz evangéliumában minekünk két jelt, két pecsétet adott, tudniillik a keresztiséget és az úrvacsorát.⁴ Ennek formáját, rendjét szépen megmagyarázta, hogy úgy éljünk vele, amint ő parancsolta.”⁵

A reformáció idején a bűnbocsánat mellett az úrvacsora váltotta ki a legtöbb vitát, amely Dávid Ferencet is gyakori heves kritikára indította. Lássuk tehát a római katolikus szertartás főbb mozzanatait, ahogyan azt C. G. Jung ismerteti. Az úrvacsorai szertartás a középkorban valószínűleg hasonló volt azzal, amit Jung leír és értelmez említett művében.⁶

Az eucharisztia legfontosabb eleme az *azonosulás*, teológiai szakkifejezéssel élve: *átlényegülés* (transsubstantiatio). Ez az úrvacsora minden elemére és szereplőjére vonatkozik. Ahhoz pedig, hogy ez létrejöhessen, az úrvacsora vételt meg kell előzze a gyónás – avagy a bűnbánat,⁷ mint ahogy azt az unitárius káté is kihangsúlyozza.

Az ostyát felmutató pap az áldozatot *bemutató* személy, de egyszerre maga az *áldozat* is,

³ C. G. Jung: I. m. 148–149. oldal

⁴ A keresztelést Keresztelő János gyakorolta, így azt nem „Krisztus adta”. Figyelembe kell venni viszont, hogy Dávid Ferencnél Krisztus és Isten *szinonimák*. Ez nyilvánvalóbban kitűnik több alkalommal, mikor „Krisztus szól” az Ószövetségben Mózes, vagy a próféták által, stb.

⁵ Rövid magyarázat, 13. oldal

⁶ C. G. Jung: I. m. 104–116. oldal

⁷ A bűn ugyanis az anyagiasságot jelenti. A bűnbánat így az anyagiasság alól való feloldozás előfeltétele.

mint ahogyan Jézus Krisztus is az volt, hiszen önmagát mutat-ta be áldozatként. A szertartást vezető személy így magát Jézust is megszemélyesíti, a gyülekezet pedig vele azonosul és éli át halált: az anyagi kötődés halálát és a szellemi újjászületést.

A szertartás folyamata is ezt a bizonyos átlényegülést idézi elő, amely ugyanakkor kezdetétől a végéig Jézus Krisztus történetét beszéli el.

A lelkész felmutatja tehát az ostyát és keresztet vet rá, ezzel létesítve kapcsolatot az ostya és a kereszthalált halt Krisztus között.⁸

A kehely felemelése következik. A borban kevés víz van elegyítve, ami az isteni és emberi természet elválaszthatatlan egységét jelképezi. A fel-, azaz szellemi magaslatokba való emelés a bort is átszellemiesíti. Ezt segíti elő ezzel egyidejűleg a Szentlélek megidézése⁹ – hiszen „ő” az, aki a megfogantatást Máriában előidézte.

Felemelés után a pap a kelyhet az ostya jobb oldalára helyezi, hogy jelképezze a Krisztus jobb oldalából kiontott vért. Háromszor keresztet vet a füstölővel a kenyérre és a borra, kétszer jobbról balra és egyszer balról jobbra.¹⁰ Ez az áldozat felajánlását jelenti az ókori égő-áldozat gyakorlatának megfelelően: a felszálló füst itt az elégetett és ezáltal átszellemiesített áldozatot jelképezi. (A szertartás helyszínét belengő illatos füst ugyanakkor szellemi lényegénél fogva távol tartja az ártó hatásokat.)

Engesztelő imák következnek, melyek az áldozat elfogadását kérik, majd üdvözlik Krisztust, „aki jön az Úr nevében”, ezáltal a szavak mágikus erejével megidézve őt magát. Ekkor éri el a mise a csúcspontját: a kenyér és a bor „valóságos” átlényegülését.

Így már maga Jézus Krisztus szólal meg, mikor elhangzik: „Ez az én testem, ez az én vérem” – jelenlétével misztikus egységbe vonva áldozó papot, gyülekezetet, kenyeret, bort, áldozati füstöt, – és mindezt, mintegy saját testét, engesztelő áldozatként ajánlja fel az Atyának.

A megszentelt tárgyak felmutatása után imát mond a lelkész, mely megemlékezik Ábelről, aki egy bárányt, Ábrahámról, aki saját fiát ajánlotta áldozatként, és Melchisédek főpapról, aki kenyérrel és borral vendégelte meg Ábrahámot, ezzel mintegy emlékeztetve Istent az áldozatok fejlődő sorára.

⁸ Az ostya ezáltal az áldozatot (sacrificium) jelképezi és szent (sacra) lesz.

⁹ „Veni spiritus sanctificator.”

¹⁰ Jung értelmezésében: lefele a tudatalatti, majd a tudatos én irányába.

Veszi az ostyát, háromszor keresztet vet vele a kehelyre: „Altala, vele és benne”, recitálja, majd önmaga és a kehely közé vet keresztet kétszer, ami újra megerősíti ostya, kehely, áldozatot bemutató azonosságát. A Miatyánk recitálásával a pap kettőtöri az ostyát, jelképezve Krisztus megtöretett testét. Bal feléből egy kis darabot letör, újra keresztet vet a kehelyre és beleejti a borba, ami most már a megszentelődött testet, az új tartalmat nyert fizikai létet, vagyis a feltámadást jelképezi.

Az egyházatyák kihangsúlyozzák, hogy a szertartás folyamán kiejtett szavak: „ez az én testem, ez az én vérem” természetüknél fogva, azaz Krisztustól való származásuk által teszik valóságossá az áldozatot.

* * *

A fejlődés folyamán a megszokott jelképekkel való alacsony szintű érzelmi azonosulás miatt az én-integráció nem jöhet létre, a hit megtörik, és a kapcsolat megszakad. A szavak elveszítik valóság-tartalmukat, a tárgyak és cselekmények önálló jelentőséget nyernek, hatalmi eszközökké válnak.

Így magyarázhatjuk meg azt a középkori lélektani állapotot, mely Dávid Ferencet arra ösztönözte, hogy heves kritikával illesse az atyáktól öröklött „megrögzött vak szokást”. A következőket írja:

A tárgyaknak, amiket „szentségeknek nevezzük, teljes isteni tekintélyt tulajdonított az Antikrisztus. Azokat megfertőzte, mert hit nélkül¹¹ helyezte beléjük az üdvösséget. Némely igéket mormolva széthordoztatta a „corpus”-t és azt térdre esve, mint istent imádtatta. Ezekkel a Krisztus által a híveknek szereztetett szentséget igen elrúttította, amint mostan is látjuk a pápistáknál, ahol sem a keresztségben, sem az úrvacsorában semmi egyéb nincs babonáságnál.”¹²

Továbbá, bálványt csinált Krisztusból, „akit némely igék recitálásával a kenyérből formált és változtatott át, és ennek imádatát parancsolta szüntelen minden néptől.”¹³

Róla „nem azt tanította, hogy a mennyben van, ahová felment, és az Atya Isten jobbán ül, hanem azt, hogy a kenyérben, avagy a kenyérral, avagy a kenyér alatt van.”¹⁴

Dávid Ferenc számára tehát már nem az azonosulás, hanem éppenséggel ettől az azonosságtól, mint valami „koporsóból” való szabadulás lett a vallás célja. Mint minden egyéb kérdésben, az úrvacsorai szertartásban is visszatért az evangéliumi formához:

„Miképpen azért az Isten Luther által ki akarta gyomlálni az Antikrisztus művéből azt, ami ellene volt a Krisztus által való bűnbocsálatnak, hasonlóképpen az ő anyaszentegyházának megtisztításában a Sátán minden babonájának el kell tűnni az úrvacsorából is, és ki kell az ördög barlangjait szaggatni, hogy semmi egyéb ne maradjon az egyszerű és igazi vacsoránál, melyet a Krisztus hagyott meg.”

Az úrvacsora gyakorlata az unitáriusoknál a katolikus gyakorlathoz képest nagyon leegyszerűsödött. Amikor ennek a szertartásnak jelentéséről faggatnak kihangsúlyozzuk, hogy ez csupán jelkép. De vajon tudatában vagyunk-e, hogy milyen mély, ősi és összetett jelképet örököltünk? Távol tartjuk magunkat a misztikum gyanújától, míg ugyanakkor szent borzadállyal óvunk attól, hogy azt bárki – a káté szavaival élve – „a közönséges étkezéssel” összetéve sse.

Ki merné állítani tehát, hogy egyszerű kenyérről és borról van szó? Ahogy Dávid Ferencet is tetten lehet érni, mikor arról beszél, hogy a keresztelési szertartást „Krisztus adta”, úgy ma sem tagadhatjuk, hogy „Isten legjobb fia”¹⁵ bizonyos értelemben jelen van az úrvacsorai kenyérben és borban.

Ez adja meg a szertartás sajátos hangulatát, „értelmét”, Jézus áldozatára való emlékezésnek és az áldozat átélésének, az azonosulásnak vallásos mélységét.

A jézusi úrvacsorai áldozatra való utalást találjuk meg az unitárius címerben is, amely Dávid Ferenc középkori vallásfilozófiáját fejezi ki – ha a jelképek lélektani értelmezését követjük:

A korona a szellemi ítélkező hatalom, azaz az Atyaisten egyértelmű jelképe.

A farkába harapó kígyó (1) egy ősi jelkép: „uroboros”, azaz az önmagát feláldozó isten – esetünkben Jézus – jelképe, aki áldozó és áldozat egy személyben, és így önmagát „eszi”.¹⁶ Mint ahogy az úrvacsora az azt bemutató lelkész számára saját élet-áldozatának jelképe, amelyet ő és a hívek „magukhoz (v)esznek”. (2) A kígyó természetellenes kör alakja is az önfeláldozó isten-embert jelképezi. A kör ugyanis – amint említettük – a teljesség, a tökéletesség, az éggel való kapcsolat jelképe. A tökéletesség ugyanakkor egy tökéletlen emberi eszmény, ezért fontos, hogy az önfeláldozás árán teret engedjen a fejlődésnek. (3) Az isteni jelleget erősíti meg végül

¹¹ Az átlényegült kellékeknek önmagában üdvözítő erőt tulajdonítottak.

¹² Rövid magyarázat, 16. oldal

¹³ U.o. 10. oldal

¹⁴ U.o. 16. oldal

¹⁵ Idézet a kátéból.

¹⁶ C: G. Jung: I.m. 127. oldal

az is, hogy a kígyó fallikus jelkép, azaz az ösztön-erő, az élet teremtő és fenntartó, azaz gondviselő erejének a jelképe. Az igazság felismerése, a szellemi fejlődés és a gyógyulás az intuíciónál származnak, ezért mondhatja Jézus: „Legyetek okosak, mint a kígyó”.¹⁷

A galamb pedig – az ótestamentumi hírvívó – a tudatalatti küldötte, az intuitív sugallat, az ihlet jelképe, amely szelíddé teszi azt, akit „megszáll”.¹⁸

Bizony, bizony, sajátos módon a ma már több mint négyszáz önálló protestáns közösség közül talán egynek sincs ilyen tökéletes szentháromság-jelképe...

¹⁷ Nem állunk messze az igazságtól, ha a paradicsomi kígyóra gondolunk.

¹⁸ Nőé történetében (1 Mózes 8.8-köv.), ill. Máté 3,16: „És Jézus megkeresztelkedvén, azonnal kijöve a vízből; és ímé az eget megnyilatkozának néki, és ő látá az Istennek Lelkét alájöni mint egy galambot és ő reá szállani.”

De talán ilyen teljes lélektani jelképe sem. Továbbá, ennek a jelkép-komplexusnak három, azonos vonásaiban átfedést mutató eleme van, amely a lélektani *azonosságra*, azaz végső EGY-ségre mutat. Ezért fontos odafigyelni Dávid Ferencre, mikor minduntalan hangsúlyozza: „ezeknek mind lelki értelme van!”

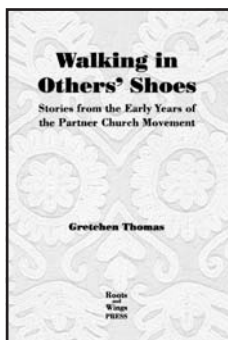
Mi, mai unitáriusok távol tudjuk magunkat már Dávid Ferenc világától, a szentháromság problémájától, és a hozzá kapcsolódó „helyettes elégtétel”, illetve „kiengesztelődés” fogalmak misztikumától. De ha jobban szemügyre vesszük azt a címet, megszólal egy hang négy és fél évszázad távolából: „Hallod-e atyámfia, keresztény?”¹⁹

Gazdag Árpád

¹⁹ Gyakran előforduló felszólítás Dávid Ferenc műveiben: „Hallod-e...”, „Látod-e...”, „Figyeld meg atyámfia, keresztény a szentírás folyását...” stb.

Könyvbemutató

Walking in Others' Shoes

(Más bőrbe bújva)

Mire ezek a sorok olvashatóak lesznek egyházi folyóiratunkban, bizonyára már többen is a kedves Olvasók közül tudomást szerezhetek arról, hogy az idén augusztusban 22–25 között

Kolozsváron megrendezésre került a 20. évéhez érkezett kerek évfordulós konferencia, amelyben megünnepelehetjük a testvéregyházközi kapcsolatok kezdetét. Ha máshonnan nem, akkor az *Unitárius Közlönyből* (20. évf. 8 sz.), ahol részletesen olvasható a *Húsz év testvércapcsolatban* (Gyerő Dávid) c. írásból mindaz, ami a fent megnevezett időben történt.

Ennek a rövid írásnak nem az a célja, hogy ezt méltassa, vagy arról számoljon be, ami Kolozsváron történt ebben a három-négy napban – ezt alapos igényességgel megfogalmazta Gyerő tanácsos úr. Inkább arról szeretne beszámolni a krónikás, hogy mi maradt ki ebből a konferenciából. Többek között ennek a könyvnek a bemutatása, ismertetése, annak ellenére, hogy nem véletlenül adta ki kötetét *Gretchen Thomas* lelkész az idén, és az sem, hogy magával hozta könyvét a konferenciára. Mint ahogy az sem véletlen, hogy magas egyházi kitüntetésben részesült több társával együtt, akik szintén a testvér-

egyházközi kapcsolatok előmenetelért munkálkodtak.

Ennek a hiányosságát pótoltuk május 25-én délután Homoródszentmártonban, a helyi *Dávid Ferenc Ifjúsági és Konferencia Központban*, ahova író-olvasó találkozót rendezett *ifj. Szombatfalvi József* a de. istentiszteletet követően, amely alkalommal az Ausztráliában élő lelkész-nő végezte az istentiszteletet a lelkész úr tolmácsolásában.

A Nagy-Homoród mentéről többen is eljöttek erre a könyvbemutatóra lelkészek és világiak, akiket érdekelt ennek a könyvnek a megjelentetése, tartalma. Ki tudná azt mondani az utóbbi húsz évben, hogy ő teljesen immunis maradt arra, ami ez alatt történt? Talán senki. Már csak azért sem, mert nemhogy lelkészekként, világi, vagy egyházi vezetőként, de még unitáriusként sem lehattunk közömbösek az elmúlt húsz év történéseivel szemben. Ennek eredményeként sok helyen templomok épültek, talán holtig tartó barátságok szövődtek, sokan és sokszor jutottak el Erdélyből és Magyarországról Amerikába, és sok ezer zarándok keresett fel bennünket, itt élőket Amerikából, Kanadából és a világ más távoli részeiből.

Mindenkinek, egyházköziségnek, egyénnek és közösségnek megvan a saját története e te-

kintetben. Ezt írta le, ezt fogalmazta meg, és ezt hozta el nekünk és közénk *Gretchen Thomas*, aki hosszabb időt töltött az idén Kana-
dában. Részt vett az ottani egyház közgyűlésén és bemutatta könyvét ott is.

Majd Amerikában, ahol szintén bemutatásra került a könyve Minneapolisban (Minnesota) az észak-amerikai unitárius-univerzalista egyház közgyűlésén, majd több helyen még az Államokban (San Joseban, Bostonban, Star Islandon, stb.). De láthattuk könyvét Kolozsváron a konferencia alkalmából, és végül elvitte a megjelenés bölcsőjéhez, Homoródszentmártonba.

Az itteni író-olvasó találkozóra a könyvből magyar fordításban olvasott fel *Kászoni József* budapesti lelkész, aki nem kevesebbre vállalkozott, és tett ígéretet, mint arra, hogy egy éven belül a kötetet lefordítja, átülteti és megjelenteti magyar nyelven is.

Az alábbiakban részleteket közlünk a könyvből, amellyel nem titkoljuk szándékunkat: szeretnénk az olvasók érdeklődését fölkelteni abban a reményben, hátha még valaki, valakik kedvüket lelnék abban, hogy a saját történetüket megfogalmazzák és közreadják különböző egyházi kiadványok hasábjain. Addig is az itt olvasható íráshoz szép emlékeket kívánunk!

* * *

53. oldal:

Első Erdélyben töltött vasárnapom reggelén Mária felajánlotta, hogy kivásolja a csomagban meggyűródött palástomat.

– Milyen palástot? – kérdeztem.

Józsefnek leesett az álla, és valami olyasmit mormogott, ami – gondolom – magyarul nagyon keménynek hangzott. Eszébe sem jutott, hogy egy lelkész elmehet valahová látogatóba hétvégre, és nem visz magával palástot. Hitetlenül ráncolta a homlokát, mikor megpróbáltam megmagyarázni neki, hogy a második világháború óta Kaliforniában kevés unitárius lelkész visel palástot a hétvégi istentiszteleten. Ha csomagolás közben egyáltalán eszembe jut, biztosan rájöttem volna, hogy az erdélyi lelkészek viszont minden alkalommal viselik. Elkezdtem ránevelni magam, hogy gondolatban előre foglalkozzak azzal: milyen dolgokat végeznek ők másképpen; ez sokat segített, hogy megtanuljak „más bőrben” élni.

Az sem jutott eszembe, hogy első látogatásom Erdélyben éppen pünkösdre esik, mint ahogy az sem, hogy ez úrvacsoraosztást is jelent az ünnepi istentiszteleten. Tudtam, megtisztelve kelle-
ne érezsem magam, amikor József meghívott,

hogy vele együtt vegyek részt az úrvacsoraosztásban. Ám én az Egyesült Államokban nőttem fel, éppen azok alatt az évek alatt, amikor az unitárius gyülekezetek harsányan igyekeztek a felé, hogy keresztény felettivé tegyék vallásukat; ennek következtében, engem még a teológián sem kértek fel nemcsak arra, hogy úrvacsorát osszak, de még arra sem, hogy úrvacsorát vegyek. Így aztán meglehetősen kettős érzések kavargtak bennem: egyfelől megtisztelve éreztem magam a József kérésétől, ugyanakkor aggódtam is.

Meglepődve azon, hogy nemcsak nem osztottam úrvacsorát, de még csak nem is vettem soha, József magyarázni kezdett:

– Az úrvacsora vétele azt jelenti, hogy megerősítjük hitünk gyökereit, melyek erősen állnak közösségünkben és szellemi örökségünkben. Alapvetően közösségvállalást jelent Isten-
nel, elődeinkkel, valamint egymással.

Végül is, ezért már tudtam lelkesedni, és meg is könnyebbültem, amikor megtudtam, hogy a kenyér és a bor semmiféle „teste és vére” mögöttes értelmet nem hordoz.

54. oldal:

Az úrvacsora célja az, hogy emberi életünk minőségét és értékét növelje.

Ily módon megnyugodva, tudatosan váltottam gondolkodásomon: „vedd, ami tetszik, a többivel ne törődj”, és arra koncentráltam, hogyan kell úrvacsorát osztani megértéssel, és áldásosan. József megpróbálta elrejtetni meglepetését, hogy egy lelkész ennyire járatlan lehet egy ilyen fontos szertartással kapcsolatban, de teljesen világos volt, hogy kényelmetlenül érezte magát miattam.

– Ne izgulj, mondta, csak te, én, és Gabriela Popa (József angol tanára, aki segített neki a fordításban) ért angolul – biztosított – így segíthetek neked angolul, amikor szükséged van rá.

Még véletlenül sem azt mondta: *ha* szükséged van rá; el tudtam képzelni, mi az, amire gondolt, de kimondatlan maradt: „És reméljük, hogy senki más nem fog rájönni, mennyire tudatlan vagy a témában.”

Miközben József elmagyarázta az úrvacsora koreográfiáját azt is elmondta, hogy megszokott gyakorlat a falusi templomokban, hogy a férfiak elmennek a templomból, amint ők maguk felvették az úrvacsorát. A nők meg csak ez után állnak ki a templom piacára, hogy ők is részesüljenek az úrvacsorában. József természetesen észrevette döbbenetemet e miatt a – számomra – diszkriminatív gyakorlat miatt, és gyorsan hozzátette:

– Természetesen, én nem csak a román kormányban és a román gazdaságban szeretnék reformokat látni, hanem saját vallásunk istentiszteleti gyakorlatában is.

József aznapi beszédének alap gondolata II. Mózes 3,5 volt: „... oldd le a te saruidat lábaidról; mert a hely a melyen állasz, szent föld.”

– Az úrvacsora, – mondta a gyülekezetnek, mely teljesen megtöltötte a tágas templom minden padját – az Istennel való szembenézés pillanata, az amikor Isten mellett állunk, amikor megragadunk valamit Isten lényegéből, Isten közelségének pillanata. A hit egyfajta kinyilatkoztatása. Azt jelenti, hogy fogadjuk Istent életünkbe, és Isten fogad minket. Egyszóval: közösség Istennel.

Még indulásom előtt Gellérd Judit figyelmeztetett, hogy készüljek fel a váratlanra; de hogyan készülhetne fel az ember arra, hogy belép egy ilyen erőteljes, Istennel közösséget valló gyülekezetbe, mely számára eddig teljesen ismeretlen terület volt, különösen ha hozzátesszük azt is, hogy én sohasem hittem az ilyen-fajta személyes Istenben.

56. oldal:

Miután József elmondta a hagyományos imát, mely a férfiak úrvacsorája után következett, odasúgta nekem angolul:

– Gretchen, támadt egy ötletem. Készülj, kérlek, imát mondani.

Aztán a többiekhez fordult, magyarul:

– A mi tisztelt vendégünk, a nők úrvacsorája után fogja elmondani imáját, és attól tartok, ha a férfiak elmennek, úgy fogja érezni, hogy tiszteletlenség részünkről, ha nem hallgatjuk meg őt. Lehet, hogy jobb lenne, ha a férfiak itt maradnának a nők úrvacsorája alatt is.

Dicséretére legyen mondva mindenkinek, aki akkor ott volt: először a gyülekezet fennállása óta megtörtént, hogy a férfiak tisztelettel tudóan helyükön maradtak, míg a nők koszorúja részesült az úrvacsorában. Azon pillanatok egyik első mérföldköve volt ez, az új és kihívó tapasztalatok sorában, melyeket a testvérkapcsolat hozott a homoródszentmártoni unitáriusok és a San José-i unitárius univerzalisták életébe.

Itt voltam tehát, első úrvacsorámon, mely – mint utólag kiderült – óriási fordulóponthoz jelentett saját hitem fejlődésében. Tennessee

alam keleti részén nőttem fel, olyan területen, ahol kilenc évig én voltam az egyedüli unitárius minden iskolában, ahová csak jártam. A tény, hogy hitemben mindig egyedül voltam védekezővé tett, és türelmetlenné, hogy társaimnak megmagyarázzam: a mi unitárius vallásunk ugyanolyan megalapozott, mint a katolikus, ugyanolyan szervezett, mint a presbiteriánus, és ugyanolyan buzgó, mint a déli baptistáké.

Amint elmondtam váratlan imát abban a templomban, ahol elkötelezett vallási liberálisok több mint négy és fél évszázada gyülekeztek, védekezésem pajzsa unitarizmusommal kapcsolatban teljesen lehullott. Amikor „*leoldottam saruimat lábaimról*”, és azon a szent földön álltam, teljes lényemmel megértettem, hogy egy nagyon régi, és figyelemre méltó vallási mozgalom élő tagja vagyok. Életemben először, semmi fenntartásom nem volt már azzal kapcsolatban, hogy hívó ember vagyok, aki teljes egészében az észak-amerikai unitáriusok és univerzalisták generációihoz tartozik. Ott Erdélyben, már nem voltam egy idegen egy idegen országban. És el tudtam képzelni a két gyülekezetet, amint együtt megy az úton, a közös, szent földön.

Lehető legkomolyabb öltözékemet viseltem azon az első erdélyi istentiszteleten, amikor Józsefnek segítettem. A legsötétebb, legünneplésebb ruhadarabokat vettem fel abból, ami nálam volt, de nem volt sem palástom, sem stólám. Ez erősen aláásta a hitelességemet. Akkor még fogalmam sem volt, milyen fura lehetett az erdélyiek számára, hogy egy olyan lelkész oszt nekik úrvacsorát, aki világos-szürke szoknyát, és blúzt visel. Biztos vagyok benne, hogy József is, meg Mária is, volt mit magyarázkodjon az én rendhagyó öltözékem miatt.

Amint visszatértem Észak Kaliforniába vásároltam egy hagyományos papi palástot, hogy legyen mit viselnem Erdélyben. (Felfogtam ugyanis, hogy az a rózsaszín palást, amit a felszentelésemre készítettem, nem igazán lett volna megfelelő.) Második látogatásom alkalmával Homoródszentmártonban, miután új fekete palástomat viseltem egy esküvő, meg két vasárnapi istentiszteleten való segédkezésem alkalmával, a falu egyik köztisztviselője álló örege kijelentette, hogy végül is, tényleg valódi lelkész vagyok. Semmi kifogása sem lett volna az ellen, hogy én legyek az első nő, aki úrvacsorát osztott neki. Egyedüli problémája az volt, hogy ezt a nagyon fontos szentséget úgy teljesítettem, hogy közben nem volt rajtam palást.

Leon Hopper mesélte a következő történetet, mely akkor történt, amikor ő is először látogatta meg a torockószentgyörgyi testvéregyházát. Leont felkérték, hogy prédikáljon a vasárnapi istentiszteleten, és ő vitt is magával palástot, meg a legkonzervatívabb nyakkendőt, amije csak volt. Sötétkéék nyakkendőt, annyira söté-

tet, hogy nehezen lehetett megmondani: kék-e, vagy fekete. Amikor vasárnap Leon csatlakozott a családhoz reggelire, a testvéregyházköz-ség lelkésze egy pillantást vetett a nyakkendő-re:

– Ez így nem lesz jó, – mondta, és kölcsön-adott Leonnak egy fekete nyakkendőt, hogy azt viselje. Mármint a palást alatt.

74. oldal:

Újratanulni az álmodást

Az erdélyi unitáriusok pünkösdi mindhárom napján tartanak istentiszteletet. Ám látogatásom utolsó reggelén ahelyett, hogy a templomban találkoztak volna, a homoródszentmártoni unitáriusok egy réten gyűltek össze, elég magasan ahhoz, hogy messzire lehessen ellátni onnan. Az egész falu látszott, fölötte pedig koronaként őrködött az unitárius templom méltóság-teljes tornya. Legtöbben közülünk gyalog mentünk föl a meredek hegyoldal ösvényén, az idő-sebbek viszont kényelmesen utaztak a lovas kos-sikkal, melyek az ennivalót, meg a plédeket szállították. Főztünk, ettünk, nevettünk. Evés után népdalokat énekeltünk, meg néhány vallá-sos éneket. Még arra is rávettek, hogy én is el-énekeljek néhányat a mi templomi énekeink kö-zül, és József fordította számukra a szöveget. Leginkább az *Élet szelleme* című dalunk követ-kező sorait kedvelték: „az igazság formát ad az életnek”, meg „gyökerek, tartsatok erősen; szárnyak tegyetek szabaddá”.

Mialatt énekeltünk esni kezdett. San José-ban egy gyülekezeti kiránduláson a kaliforniai-ak azonnal hanyatt-homlok rohannak haza, amint a hőmérséklet egy kicsit is esik, és az első fenyegető fellegek megjelennek az égen. Itt vi-szont senki sem kezdett el csomagolni, és tudomásul kellett vennem, hogy bőrig fogok ázni. Az erdélyiek mindössze annyit tettek, hogy a fák közé sátor-lapokat feszítettek ki, és azok alá tö-mörültünk, plédekbe csavarva magunkat az eső ellen. Azért nem mentek még haza, magyarázta József, mert még nem végezték be azt, amiért jöttek. Azért jöttek, hogy beszélgessenek, hogy reményeket, információkat és ötleteket ossza-nak meg egymással, hogy panaszkodjanak, hogy érveljenek, hogy őszinték legyenek. Azért jöttek, hogy újratanulják, hogyan kell álmodni. Ez az eleven, életet adó beszélgetés még vagy két óra hosszat zajlott, míg az ég kitisztult, és egy sas elkezdett a fejünk fölött körözni.

Istentisztelet volt a javából, bár beszéd nél-kül, viszont informátorok nélkül is. Elmondták, hogy amikor nagyon cudar idők voltak, időn-ként ezen a helyen tartották istentiszteleteiket, hogy legalább néhány órára megbízható gyüle-kezetük körében önmaguk lehessenek, és ki-mondhassák valódi gondolataikat.

Elképesztőnek tűnt, hogy a világ unitáriusai-nak egynegyede így élt már fél évszázada, és

Észak Amerikában legtöbbünknek fogalma sem volt erről. Ez az istentisztelet a szabadban meg-győzött arról, hogy létfontosságú volt megis-mernünk egymás életét, és hogy tartsuk a kap-csolatot, még ha ez néha erőfeszítésbe is kerül; azért, hogy a bárhol élő unitáriusok életét meg-változtathassák azok, akikkel testvér-egyház-köz-ségi kapcsolatban vannak, azáltal, amit átél-tek, és azáltal, hogy egyházaik, és hitük támo-gatást nyújthat a nehéz időkben. Az észak-ame-riikaiak segíthetik partnereiket abban, hogy pénzt gyűjtenek épületekre, vagy traktorok vá-sárlására; ám az épületek és a traktorok jönnek és mennek. Számomra életre szóló ajándék volt, és határozottan kiváltságnak éreztem, hogy ott állhattam, együtt ezekkel a figyelemreméltó emberekkel, amikor újratanulták, hogyan kell álmodni.

76. oldal:

1990-ben, amikor először léptem le a vonatról Románia földjére egy májusi péntek reggelen velem volt a férjem is, Robin. De neki már a kö-vetkező este vissza kellett térnie, mert egy gyű-lésen elnökkölt, Budapesten. Ötnapos látogató vízumom szerint nekem legkésőbb a következő keddi estivel el kellett hagynom Segesvárt. Tudtuk, hogy nagyon nehéz lesz visszafelé a je-gyemet megváltanom, mert magyarok ezrei utaztak ezzel a vonattal, hiszen számukra is ez volt az utolsó vonat, mely visszavitte őket romá-niai rokonlátogatásuk végén időben, hogy más-nap munkába mehessenek a négynapos, hosszú hétvége után. Mint ők, én sem akartam hama-rabb elhagyni Erdélyt egyetlen perccel sem, mint ahogy okvetlenül szükséges volt. Mond-ták, hogy amikor ennyire zsúfoltak a vonatok nincsen ülhely, az emberek állnak a folyosón. De így lesz-e ezen a pünkösdi utáni éjszakán is, adott lévén a példátlan számú ember, akik az előző öt nap folyamán utaztak Erdélybe?

Mikor József már harmadszorra próbált szá-momra jegyet venni Budapestre az az ötlete tá-madt, hogy megmutatja a pénztárosnak az útle-velemet:

– Kérem, nézze meg figyelmesen ennek az amerikai állampolgárnak a vízumát – mondta. – Szerda reggel lejár, és akkor a hölgy illegálisan fog Romániában tartózkodni. Muszáj elhagyja az országot addig.

A pénztáros megváltoztatta hozzáállását: rendíthetetlenből hirtelen érdeklődőre váltott. Rám mosolygott, és azt mondta, románul:

– Maga az első amerikaim – és úgy döntött, megkockáztatja, hogy kiadjon még egyszer egy, már másnak kiadott helyjegyet. Aztán figyel-meztetett: – A folyosón kell majd álljon végig az út tizenkét órája alatt, és ha reklamál, akkor én elveszítem az állásomat. De ne aggódjon, – mondta még – a nemzetközi vonatokon most van egy külön vagon az idegen állampolgárok

számára. Ha megmutatja az amerikai útlevelét a kalauznak, az majd talál magának egy helyet abban a vagonban.

Kedden késő este, amikor József és Mária segített felpréselődni a vonat minden négyzetcentimétere tele volt emberekkel, bőröndökkel, csomagokkal. Egyáltalán nem zavart a hatalmas tömeg, mert a hetedik mennyországban éreztem magam. Már akkor tudtam, hogy az öt nap, amit akkor Erdélyben vendégként és zarándokként töltöttem, megváltoztatja az életemet. Leleplezte a bennem lévő globális tudat hiányát, és kiterjesztette túlságosan is szűk nemzeti identitásomat. Teljesen másképp értelmeztem most annak az erejét, hogy unitárius univerzalista vagyok. És a homoródszentmártoni unitáriusok meg én, megtettük az első lépéseket egy kapcsolat felé, mely magában hordozza annak lehetőségét, hogy a két egyházközösség sok tagjának megváltoztathassa az életét.

Másfelől viszont kimerült voltam, egyedül voltam, és nem beszéltem sem románul, sem magyarul. Velem összezsúfolva sok magyar utazott, akik az utolsó percekét is kihasználták, és most mentek haza meg vissza dolgozni; ezen kívül néhány román is, akik akkor utaztak külföldre először életükben. Egyik gondom az volt, hogy a vízumom le fog járni, még mielőtt elérjük a határt. De volt még ennél is rosszabb: Robinak (aki most éppen ülést vezetett Budapesten) sikerült – kitartó magyar és román telefonkezelők segítségével – felhívnia engem telefonon a lelkészlakban. Azt újságolta, hogy két nappal azelőtt, kora reggel, leszállították a vonatról. A magyar bevándorlási hivatal emberei azt állították, hogy Robin vízuma, amivel beutazhatott Magyarországra, már kétszer volt használva, így aztán nem érvényes többé. Azért hívott, hogy figyelmeztessen, készüljek fel arra, hogy ez velem is megtörténhet. Robin emlékezett rá, hogy a *Lonely Planet*-ben olvasott már erről a Kelet-európai gyakorlatról, mellyel arra kényszerítették a nyugatiakat, hogy még egyszer kifizessék a vízumot. Ám ő túljárt az eszükön: fogott egy taxit a legközelebbi közúti átkelőig, ahol gyalog átmént a határon (ott nem kérték, hogy újabb vízumot vegyen), majd fogott egy másik taxit a legközelebbi vasútállomásig. Végül azzal a vonattal, amelyre Magyarországon szállt fel hamarabb ért Budapestre, mint a nemzetközivel, amelyről leszállították.

– De, – figyelmeztetett Robin – kell legyen elegendő pénz nálad újabb vonatjegyre, meg taxira.

A telefonkapcsolat megszakadt, még mielőtt be tudtam volna vallani neki, hogy az aznap reggeli istentiszteleten majdnem minden megmaradt dolláromat odaadtam a homoródszentmártoni gyülekezetnek, mint a San José-i testvérgyülekezet ajándékát. Persze, hogy nem kérhettem vissza.

Segesvártól harminc kilométerre a vonat egy nagyon furcsa tájon ment át. Olyan kísérteties volt, mintha a holdon jártunk volna. Az egész felület furcsa, szürke, krétaszerű anyaggal volt beborítva; a kevés fa és cserje satnya volt, és halottnak tűnt. Hogyan képes bárki is túlélni egy ilyen helyen? Hogyan képes bármely kormány engedni, hogy a dolgok ilyen tragédiába torkolljanak?

Azon a napon, új barátaim Homoródszentmártonban és Székelyudvarhelyen öt különböző búcsú-ünnepet rendeztek számomra. Mind-egyiken kaptam egy csomag ételt, meg egy palack vizet „a hosszú, éjszakai utadra” – úgy-mond. Más csodálatos ajándék is volt, köztük egy varázslatosan puha báránybőr, meg egy gyönyörűen kifaragott tálca. Mivel a bőröndjeim már úgymint pattanásig tele voltak, ezeket a dolgokat odaszíjaztam kívülről az egyik csomaghoz.

Miután már egy órája álltam a tömött folyosón úgy, hogy a kalauznak se híre, se hamva nem volt, rájöttem, hogy a szendvicsekből paradicsom-, meg húslé folyik bele az én nagy befogadó képességű kezításkámba. Az öt ünnepi ebéd után semmi étvágyam nem volt, de olyan országban voltam, ahol emberek éheztek, és senki sem dobott el ételt. Ezen a szűk, lehetetlenül tömött folyosón – szemmel láthatóan nem az enyém volt az egyetlen duplán kiadott hely-jegy – miközben lovaglóülésben ültem a csomagomon észrevettem, hogy egy férfi nagyon méregeti az én finom illatú, bár kissé átmedvesedett szendvicseimet. Így aztán lecsatoltam a tálcát a bőröndről, megraktam az étellel, és oda-nyújtottam az én éhes szomszédomnak. Vett belőle magának, annyit, amennyit gondolt, én pedig intettem, hogy adja csak tovább a folyosón a tálcát. Sokkal később a tálca visszatért hozzám, ám nem üresen, mint ahogy vártam, hanem étellel megrakottan. Csakhogy az étel egyetlen darabja sem származott már az enyémből: az emberek vettek a homoródszentmártoni ételből, és helyébe odatették a sajátjukat. Szomszédom újra elindította a tálcát, ezúttal a folyosó másik vége felé. És egész éjszaka, miközben én ültem a földön, csodás báránybőrömbe burkolózva, a tálca le és fel vándorolt a folyosón.

A vallási oktatások alatt valahányszor csodákról beszélünk, elolvassuk azt a bibliai részt, amelyben Jézus emberek ezreit lakatja jól egyetlen aprócska halból, meg hét vekniből. Azután pedig elmondom nekik ezt a történetet.

Felfüggesztve az időtlen időben könnyű volt ébren maradni, miközben az éjszaka legsötétebb óráiban vonatunk nyugat felé száguldott velünk. Mindannyian, akik megosztottuk egymással az ételünket, elkezdtünk beszélgetni. Lassanként helyet cseréltünk úgy, hogy azok, akik azonos nyelvet beszéltek, egymás mellé kerültek, és történeteket meséltek egymásnak. Az

éjszaka folyamán emberek jöttek oda és kérdezték, hogy ismerem-e a barátjukat, nagybátyjukat, kollégájukat, aki Chicagóban, Clevelandben, Houstonban, Milwaukeeban, vagy éppen Los Angelesben él. Így születnek az igazi kapcsolatok: ajándékot adunk egymásnak, segítünk egymáson, és történeteket mesélünk saját, és szeretteink életéből.

Az egyik fiatal hölgy, aki boldog volt attól, hogy gyakorolhatta angol tudását, elmondta, hogy azt a bizonyos holdbélinek tűnő várost Kiskapusnak hívják, és az amitől olyan, kémiai lerakódás. Európa egyik legszennyezettebb ipari területe, és Ceausescu törekvéseinek áldozata, aki megpróbált egy cement és acél alá temetett, szuper-szocialista államot teremteni. Harminc éven keresztül a Kiskapusi ólomkohó egy húsz nehézfém-ből álló „koktélt” permetezett a környékre. Utitársam, a mostanra már hírhedt szót használta Kiskapusra, és annak lakóira:

– Kiskapus egy kísértet-város, és élő halottak lakják.

A folyosón lévő emberek közül csak hárman kérdezték meg, hogy tudnék-e nekik segíteni abban, hogy az Egyesült Államokba emigráljanak. A Romániában kezdődő új korszak hajnalán azt hiszem mindenki eljátszott a gondolat-tal, hogy milyen lenne nyugaton élni; és nem feltétlenül kétségbeesésből, hanem abból az eufórikus fejtelenségből, mely sok izgalmas lehetőség-ből eredt. Mindenki úgy érezte: hirtelen minden megnyílt a kelet-európaiak számára. Én is úgy éreztem, hogy az életem – ugyanúgy, mint az övék – alapvetően megrázkódott és megnyílt azok által a rohamosan kibontakozó változások által, melyek az ő országukban történnek.

Kora reggel, új barátaimmal az oldalamon, akik fordítottak számomra, a magyar határőrök elfogadták a vízumomat, és nem kellett a vonatról leszállnom. És akkor azoknak a románok-nak a sorsára gondoltam, akiket elfogtak, amikor a határon át akartak menni illegálisan, Nyugat-Európa felé. Csupán öt hónappal azelőtt napokig verték volna, arra kényszerítették volna, hogy „Románia édes földjét” nyeljék, és bebörtönözték volna őket.

A budapesti pályaudvaron mi, utastársak, szeretetteljes búcsút mondtunk egymásnak, mélyen meggyőződve arról, hogy közös utazásunk figyelemre méltó alkalom volt a Kelet és Nyugat közötti kapcsolatok szempontjából.

* * *

Erdélyi faragott tálcámat arra használom, hogy gyűlések alkalmával kitűzőket helyezzek rá. Néha, amikor a helyére teszem eltöprengek, milyen is lett volna, ha azt a nevezetes éjszakát az idegenek számára fenntartott vagonban töltöttem volna?

182. oldal:

Záró történet: Hitünk szárnyakat adhat

Mivel a San Jose-i gyülekezet fellelkesült a kapcsolatokat illetően, nem csak partnereink felé nyúltunk ki, hanem más Észak-Amerikai gyülekezetek felé is, akik már rendelkeztek partnerekkel. Mindegyikük tele volt csodás történettel. Jim Nelson, aki akkor a virginiai Fairfax-ben volt az unitárius univerzalista gyülekezet lelkésze az alábbi történetet mesélte el, amelyet én mindig szívesen foglaltam bele minden beszélgetésbe. Arról szól, hogy „hogyan tovább”, valamint a kihívásokról, és az áldásokról, melyeket a partnerkapcsolatok hoztak magukkal.

* * *

Első látogatásuk alkalmával az Egyesült Államokbeli partner gyülekezetüknél Csongvay Attila és felesége Zsuzsánna felszólaltak az istentisztelet keretében. Attila elmondta mit éreztek, amikor először utaztak repülőn. Miután a repülő felszállt nézték a mögöttük elmara-dó mező-foltokat meg kanyargó utakat, és Attila egy elképesztő felfedezést tett: a felhők fölött mindig süt a nap. Amikor körülnézett, hogy utastársaival (akik közül már voltak, akik aludtak, olvastak, komputert használtak) megossza felfedezését, rájött, hogy senki mást nem érdekel az ő csodája.

– Hirtelen rájöttem, – mondta ő, – hogy a többi utas biztosan nem úgy élte le életét, ahogyan mi, olyan helyen, ahol sokszor lehetetlen volt a napot meglátni. Negyven évig sokan Erdélyben el is felejtettük, hogy a világ más részein voltak emberek, akik „a fényben élnek”. Az volt az a pillanat, amikor elkezdtem komoly terveket szőni, hogy erős hidat építsünk Fairfax és Szentgerice közé. Építsünk egy olyan hidat, melyen mindig bejöhet a nap a mi kis völgyünkbe, egy templomtól-templomig hidat, hogy felragyogjon a mi életünk és hazánk ott, ahol a sötét idők nagyon mély nyomokat hagytak.

Attila beszédének üzenete utolsó Fairfax-i napján a következő volt: „Hitünk szárnyakat adhat, hogy felrepülhessünk a felhők fölé.”

Sajnos, Csongvay Attila nem sokkal látogatásuk után elhunyt, de a Fairfax-i, és a szentgericei gyülekezetek hittal dolgoznak együtt azon, hogy álmát beteljesítsék. Biztos vagyok abban, hogy Attila egyetértett volna velem abban, hogy mély megelégedéssel tölti el az embert, ha látja, amint a partneregyházközsggel kapcsolatos reményeit beteljesítik mások, akik felveszik és továbbviszik azt a szálát, azt a munkát, melyet mi mindannyian elkezdtünk húsz évvel ezelőtt.

Írta: **Gretchen Thomas**
(**Kászoni Józseffel, Cathy Cordes-el**
és **Leon Hopper-el**)

Roots and Wings kiadó, Melbourne, Australia 2010.

Hova mennek a zoknimukik?

És láták az Istennek fiai az emberek leányait, hogy szépek azok, és vevének magoknak feleségeket mind azok közül, kiket megkedvelnek vala. [...] Óriások valának a földön abban az időben, sőt még azután is, mikor az Isten fiai béménének az emberek leányaihoz, és azok gyermekeket szülének nékik. (1 Móz VI, 2–4.)

Különös tulajdonsága az embernek, hogy szeret elképzelni tőle magától külsejére nézve más, de értelmes és a kommunikáció képességével rendelkező lényeket – angyalokat és tündéreket, törpéket, koboldokat, manókat, északon trollokat (ezeknek mind más és más a természetrajzuk), nem szólva itt a nem-antropomorf vagy csak félig antropomorf képzelt lényekről, amilyen például a szfinx, a kentaur vagy a szirén.

A jelenség a tágan értelmezett zsidó-keresztény vallásos irodalomban is nyomot hagyott – bizonyítja a mottóul választott bibliai idézet. További nyomait bőven lehet találni a biblia kanonikus könyveiben, még bővebben az apokrifokban. Ott van a szép-irodalomban is, aminek klasszikus példája többek között Swift liliputi világa; igaz, hogy nála a liliputiak törpesége csak az ember erkölcsi törpeségének tükörképe. Ott van a magyar népmesékben, például Hétszűnyű Kapanyáymonyók által megtestesítve, mi több, a magyar tudományos irodalomban is, például Várkonyi Nándor 1940-ben megjelent, *Sziríát oszlopai* című könyvében, melyben a szerző egyiptomi és babilóniai „faragott képek” fél ember, fél állat alakjainak hajdani létezését próbálja bizonygatni.

És akkor itt van abban a modern meseregényben is, amelyet nemrég írt és adott ki egy budapesti fiatal hölgy, Tóth Zita, testvérhúga, Tóth Anita illusztrációival*. A benne színre lépő fantasztikus lények a zoknimukik. A zoknimuki legközelebbi rokona talán a skandináv házimanó, a tomte, az él ugyanúgy az em-

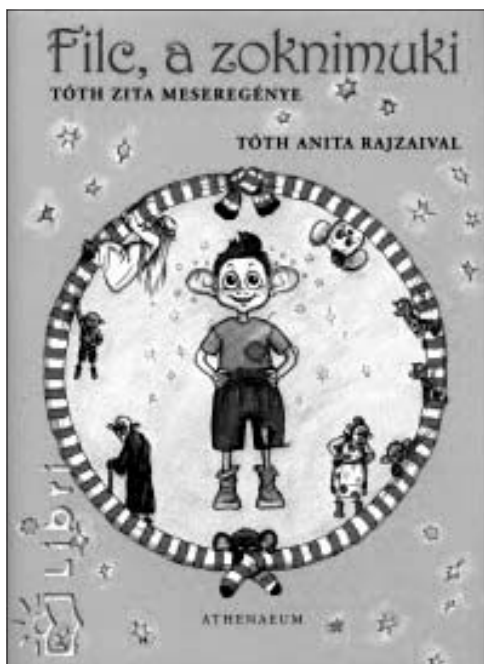
ber közelében, mégis rejtve előtte, s lép kapcsolatba vele, mikor neki úgy tetszik.

Az irodalomban sokszor egészen plasztikusan „ábrázolt”, a filmművészetben pedig éppen „megjelenített” – de legalábbis láthatóvá tett – képzelt lények rendszerint nem saját magukban érdekesek, hanem az emberrel való kölcsönviszonyban. Hófehérke törpéi, ha nem fo-

gadják be az üldözött árva királylányt, nyugodtan, meseíróktól és illusztrátoroktól, animátoroktól és operatőröktől zavartanul élhetnének az erdőn: senki sem tudna róluk, igazából nem is volnának. Virtuális létük, közismertségük és népszerűségük oka és joga az, hogy segítő szeretettel viszonyulnak egy emberi lényhez, akit egy másik emberi lény el akar veszteni. A reláció fordított is lehet: Spielberg rokonszenves kis földönkívüli gnómját, az E.T.-t – ki ne látta volna a filmet – embergyerekek mentik meg a földi laboratóriumokba való hurcolástól, és egyengetik hazatérése útját.

Tóth Zita meseregényében, a *Filc, a zoknimuki*-ban is egy ilyen kölcsönviszony áll a középpontban: az embergyerek Félix és a manógyerek Filc kíváncsi vonzódása egymáshoz. Erről szól a mese. A gyér emberi cselekményszálak (Félix szűk családja körében) és a bonyolult, nemegyszer túlbonyolult zoknimunki-cselekményszálak (Filc népesebb családja körében és a manók kiterjedt föld alatti birodalmában) abban nyernek értelmet, hogy Félix és Filc elmagyarázzák azokat egymásnak, s együtt törik okos gyermekfejüket azon, hogyan lehetne kimászni abból a sok bajból és kellemetlenségből, amelyeket elsősorban éppen az támaszt, hogy ők ismerik és érdeklik egymást, s nem akarnak lemondani arról, hogy találkozhassanak és barátkozhassanak egymással.

A zoknimuki-világ izgalmasabb Félix számára, mint Filc számára az emberi világ, részben azért, mert ő a meseregény első fejezetében leírt véletlen találkozásig nem tudott a zoknimukik létezéséről, részben azonban – sőt talán főleg – azért, mert az ő reális emberi világa, környezete, élete meglehetősen sivár: nagyvárosi kisem-

* Tóth Zita: *Filc, a zoknimuki*. Tóth Anita rajzaival. Athenaeum Kiadó. Budapest, 2009.

berek igénytelen, unalmas, eseménytelen, eszménytelen tengése-lengése a létben. Filc sokat tud erről a világról, hiszen ők, a zoknimukik, szimbiózisban élnek vele, hulladék limlomaival táplálkoznak, mint a négylábú rágcsálók s a csótányok, de nem érdekli, csak annyiban, hogy mit „hullat” nekik, s hogyan kell vigyázni, hogy fel ne fedezze őket. A barátság, akárcsak a szerelem, többnyire nem teljesen szimmetrikus reláció; az ő barátságuk sem az; Félix, az embergyerek gazdagodik inkább általa lelkiekben-szellemiekben, mert nemcsak merőben új tudásra tesz szert (a zoknimukik létezésének tudására), hanem feladatot s célt is kap: ennek a titoknak az őrzését és Filc barátságának megtartását.

Nem véletlen, hogy Filcnek a zoknimuki-világban leperegő, egyre fantasztikusabb és az emberi lények – köztük a könyvolvasók – számára egyre nehezebben követhető kalandjai után a meseregény a két gyerek új egymásra találásának és közfogásának jelenetével fejeződik be. Meghatóan.

Ha ez az írás kritika volna, nem csupán recenzió, szerzője bizonyára szükségesnek találná, hogy felsorolja a meseregény néhány apró szépséghibáját, s ha nem túl szőrösszívű, akkor azokat Tóth Zita fiatalságával, kezdő voltával mentegesse. A recenzenst erre semmi sem kötelezi. Nyugodtan megállapíthatja, mert igaz, hogy a kétszáz oldalas meseregény kellemes,

gördülékeny szöveg, s végig van benne valami „drámai érdek”, ami arra készteti az olvasót, hogy tovább olvassa. Van benne valami lehangoló is: az emberi világ azon részének unalmas-sága és perspektívtalansága, amelyet Félix családja bemutat, s amiről csak remélni lehet, hogy nem egy egész társadalmat jellemez.

A zoknimukik világa, közössége, Filc családja erre nem mutat példát; ellenkezőleg, az is taszítólag hat az olvasóra. A rendezett kisszerűség, a szellemi igénytelenség alternatívája nem a bohém káosz és rendetlenség, a lusta ingyenélés (mindkettőre bőven lehet analógiákat keresni és találni a „létező társadalomban”), hanem az erkölcsi felülemelkedés mindkettőn, ami itt csak Filcnek és Félixnek sikerül.

A két gyermekhős alkotója ígéretes tehetség; a recenzens hajlamos azt gondolni, hogy ígéretesebb, mint amennyire ő maga hiszi. Néhány rövid, akár csak egy-egy mondatnyi sugallatos leírása, ezek élénk környezetteremtő ereje, alakjainak jellemzése nemcsak külsejük leírása, hanem viselkedésük bemutatás által, találékonysága, szeretetteljes humora és sok egyéb apró *írói* kvalitása arra mutat, hogy meseregényét nem-mese alkotások fogják követni: a zoknimanók a rájuk jellemző varázslatos áttűnésekkel egyszer csak ott találják majd magukat az emberré válás útján.

Veress Zoltán

Magyarországi Unitárius Egyház Zsinatának Budapest

Főtisztelendő ZSINAT!

Alulírott Dr. MURVAY SÁMUEL tb. főgondnok, hálásan köszönöm azt a megtiszteltetést, amellyel a Szervét Mihály díj odaítélésével engem részesítettek.

Élete alkonyán az ember – ismerve és elfogadva a természet Isten-alkotta rendjét az elmúlásról – rendkívül jóleső érzést keltett ez a váratlan, legmagasabb egyházi kitüntetés, amelyet most nekem a főtisztelendő Zsinat adományozott. Zsinatunk tagjaival hosszú éveken át, bár különböző tisztségekben, de mégis együtt dolgoztunk Egyházunk érdekében. Ezért én e nagy kitüntetésem mögött első sorban a szeretet és megbecsülés kifejezését látom és érzem. Ez a díj értékét számomra igen magasra emeli. Mindezek mellett a díjazást annak időszerűsége okán utolsó Isten hozzádként is fogadom szeretettel.

Egy életen át én is mint hittestvéreim, egyházunk érdekében kifejtett tevékenységemet sem áldozatnak, sem különösebb érdemnek nem te-

kintettem, hanem – úgy amint Eleimtől örököltem – Nemzetem és benne Egyházam szolgálata erős kötelezettség, amit feladni soha nem lehet. Ezért semmiféle földi juttatás nem jár. A többitől döntsön majd az Örök Bíró, amikor földi magatartásom felett bíraskodik.

Itt kell megjegyeznem, hogy amennyiben sokrétű egyházi tevékenységeim végzése során bárki vétlent igaztalanul – akaratom ellenére – megbántottam volna, kérem megértését és elnézését, amint én is törültem emlékezetemből az esetleg engem ért sérelmeket.

Magamról még annyit, hogy ameddig életem mennyei homokóráján napjaim leperegnek és erőm engedi, még vállalom minden egyházi munkát, amire esetleg szükség volna és megbízást kapok.

Még egyszer megköszönve a magas kitüntetést, Egyházunkra és Nemzetünkre Isten gazdag áldását kérve, maradok

Tisztelettel:

Dr. Murvay Sámuel
tb. főgondnok

Eger, 2010 szeptember 10.

Egyházközségeink életéből

Füzesgyarmat

és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezet

A zsúfolt nyáreleji és nyári programok, rendezvények (és az újabbak szervezése előtt) után egy kis feltöltődésre, mindössze 8 napra (ennyi volt a szabadságunk ebben az évben) hazaszaladtunk meglátogatni rokonainkat, szülőhelyeinket, barátainkat, de előtte, július 22-én még részt vettem Budapesten a Duna Napja alkalmából tartott rendezvényen. A rakparton óriási hőségben élményt adó ünnepség, megemlékezés volt más egyházak képviselőinek is a részvételével. Ott voltak a Duna-menti országok képviselői, diplomatái. Beszédemben a víz áldása mellett szóltam annak pusztító erejéről is. Megemlékeztem arról a testvérünkről, akit éppen akkor temettek az árvíz áldozataként az erdélyi Bölönben, ahol a nyár folyamán két alkalommal is óriási pusztítást vitt végbe a sok esőzéstől megáradt patak.

Július 25-én, délután 2 órától a Hajnal István Idősek Otthonában tartottunk istentiszteletet.

Július 27-én aztán sikerült elindulni haza, a már említett útra. Szétnéztünk a Szejkére és az erdélyi körútra szervezett kirándulás fontosabb útvonalain, hogy kisbusszal el tudjunk menni a tervezett helyekre. Elutazásunk előtt üdvözöltem két megyei vezetónket, akik egyházközségünket évek óta támogatják. **Domokos László**t, volt megyei közgyűlési elnököt abból az alkalomból, hogy kinevezték az Állami Számvevőszék élére, **Farkas Zoltán** addigi megyei alelnököt pedig – aki ünnepeink, rendezvényeink állandó résztvevője – abból az alkalomból, hogy a megyegyűlés elnökévé választották. Mindketőnek sikert kívántunk.

Augusztus 1-jén, vasárnap egykori gyülekezetünkben, Szentháromságon (és a környéken) szolgáltunk feleségemmel, ahol néhány kellemes napot töltöttünk el régi híveinkkel.

Erdélyből visszatérve készültünk újra vissza, de most már a kisbuszos kirándulásra. Augusztus 12-én hajnalban indultunk és 17-én éjfélkor tértünk vissza az Alföldre. 20 tagú társasággal vettünk részt a szejkei találkozón augusztus 14-én, ahol az anyaországi unitáriusok nevében mondtam el beszédemet, az egyesülés folyamataira összpontosítva.

Gyönyörű helyeket megjárva, meglátogatva az árkos testvéreinket is jöttünk haza. Itthon

várt a „Zs. Nagy Lajos Hunor Emlékalapítvány” 30 pályázati anyagának átolvasása, értékelése, kielemezése és augusztus 18-án este a Kuratórium általi elbírálása.

Augusztus 20-án délelőtt részt vettünk a városi ünnepségen és műsoros megemlékezésen.

Ugyancsak augusztus 20-án, délután a katolikus templom kertjében, ökumenikus szertartás keretében Szent István-kopjafát avattunk, ahol **Baráth János** református lelkipásztor és **Cibián Miklós**, a katolikus gyülekezet új plébánosa után én is beszéltem, és áldást mondtam.

Augusztus 22-én emlékistentisztelet keretében adtuk át a díjakat a 30 középiskolás, főiskolás és egyetemista diáknak, összesen 227 ezer forint értékben. A díjátadás után mindannyian kimentünk a temetőbe elhelyezni virágainkat az alapítvány névadója sírján.

Augusztus 24-én **Kászoni József** budapesti, a főjegyzői teendők ellátására kijelölt lelkész társaságában Egerbe autóztunk, hogy elvigyük és átadjuk **Dr. Murvay Sámuel** tiszteletbeli főgondnoknak a Zsinat által odaítélt legmagasabb egyházi kitüntetést, a *Szervét Mihály Díjat*. A főgondnoki család kedvesen fogadott. E sorok írója felolvasta a zsinati határozatot és a laudációt, majd a lelkésztárssal átadtuk a díjat. A főgondnok korábbi kérésének megfelelően a családnak úrvacsorát adtunk. A megható szertartást lelkésztársam vezette be bibliaolvasással és imádsággal. Az úrvacsorai jegyeket én osztottam ki a jelenlévőknek, majd áldással és

énekekkel zártuk az áhítatos órát. Kellemes beszélgetést folytattunk ebéd közben az egyház helyzetéről, főként a küszöbön lévő egyesülés folyamatáról. A 90 éves, jó erőben és alkotókedvben levő Samu Bátyánk felajánlotta az egyesüléssel járó jogi, szakmai dolgokban való jártasságát, tudását, tapasztalatait. Megköszöntük a szíves felajánlását. Adjon Isten a ki-tüntetettnek jó egészséget családja körében! Ezzel az áldással búcsúztunk.

Augusztus 29-én 2 órától tartottuk az istentiszteletet a Hajnal István Idősek Otthonában.

Szeptember 4–11 között az árkosi testvérgyülekezet tagjai (14-en) Füzesgyarmaton vendégeskedtek.

Szeptember 5-én az istentiszteleten **Székely János** lelkész prédikált. Bélmegyerről érkeztek, ahol egy estét töltöttek. Vasárnap a templomban fogadtuk vendégeinket, majd megbeszéltük a hét programját. Hétfőn az egyházköz-ség, a kirándulók valamint a klubtagok és fő-ként **Bánsághy Sándor** támogatásával közös vacsora volt. Szerdán az egyik kiránduló, **Gyinovszky Lajos** és párja vendégelte meg a csapatot. Csütörtökön **Szabó Imre**, békési fő-

vadász rendezett Tarhoson emlékezetes libava-csorát. Pénteken **Bánsághy Sándor** és családja búcsúvacsoráját fogyasztották el a „hazatérők”.

Szeptember 11-én Vácott, a székesegyházban vettünk részt a vitézavatáson, ahol szolgáltam a testvéregyházak vezetőivel. A gyászos trianoni diktátum 90. évfordulójára is emlékeztünk.

Szeptember 19-én, délután 2 órakor tartottuk a hittanos évnyitót gyermek-istentisztelettel, szeretetvendégséggel. A „szolgálatot” **Kovács Laura** és testvére, **Szimonetta** végezte.

Szeptember 26-án, az Őszi Hálaadás ünnepén három helyen osztunk úrvacsorát: délelőtt 11-től templomunkban, délután 13:30 órától a Hajnal István Idősek Otthonában, délután 15:30 órától Gyulán, az Esze Tamás utca 2. szám alatti imateremben.

A választások után, október 6-án, az „Aradi 13 Vértanú” emlékműnél, templomkertünkben tartunk megemlékezést. (Ez az egyetlen hely városunkban, ahol ilyen emlékmű létezik.)

Előreláthatóan az őszi és az ős sem lesz eseménymentes. De az Isten meg fog segíteni.

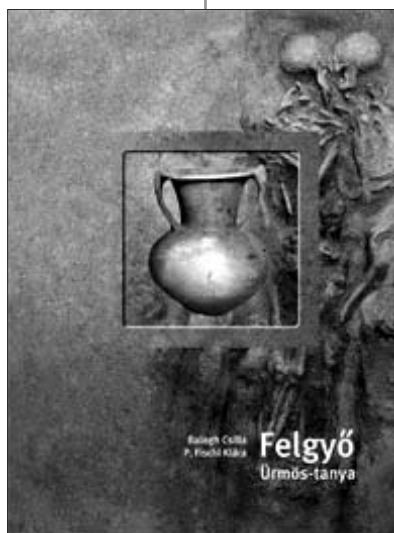
Balácsi László

Tudósítás Szegedről

A 2010. július 4-i istentiszteleten a prédikáció alapját János evangéliuma 12. része 35. és 36. verse képezte. A lelki sötétséget oszlatja a nem látható fényforrás, a gondviselő Isten. A „Világosság szent Atyja” kezdetű ének hangjai készítették elő **Kiss Mihály** lelkész elmélkedését.

Szellemi-lelki világosság hatotta át a XII. Szeged-Szőregi Rózsa ünnepet 2010. június 25–27-én, ahol a *Rózsák titka* címet viselő kiállításon bemutatták **dr. Miklós Rozália** két fehér rózsza festményét, amelyek közül az egyik vadrózsákat ábrázolt. A rózsza **Kálmány Lajos** és **Kriza János** unitárius püspök népköltési gyűjteményeiben című könyvkiállítást **Palánkainé Sebők Zsuzsanna**, a Somogyi Könyvtár igazgatója nyitotta meg. *Vadrózsák szerepe a népköltészetben* címmel hangzott el **dr. Kriza Ildikó** néprajzkutató előadása.

A 100 éve született unitárius **László Gyula** professzor, régész, történész és képzőművész tiszteletére *Hunor és Magyar nyomában* cím-

mel kiállítást rendeztek Szegeden, a Móra Ferenc Múzeumban. A múzeum könyvtárában **László Gyula** felgyői ásatásairól szóló kötetet **Fodor István** címzetes főigazgató ajánlotta az érdeklődők figyelmébe. A *Felgyő, Ürmös-tanya* című könyv a régészprofesszor vezetésével 1955–1977 között végzett ásatások anyagának bronzkori és avarkori leleteit mutatja be.

A szeged-szőregi kiállításon és a könyvbemutatón e sorok írója is megjelent. Mind a két esemény nagy szellemi-lelki él-

ményt jelentett.

Az augusztus 15-i istentiszteleten **Kiss Mihály** lelkész prédikációjának alapigéje Pál apostolnak a korinthusbeliekhez írott első levele 16. részének 14. verse volt: „Minden dolgotok szeretetben menjen végbe.” Mindenki tehetsége, képessége, küldetése szerint a Teremtő munkatársa Istenországa építésében. A „Dicsőség Istennek” kezdetű ének hangjaival bizakodva indultunk utjainkra.

Vitalisné Miklós Éva

Balázs Ferenc-díj és Dandos Gyula-díj Beregből

A Beregben évek óta szívós munka zajlik. Maga a szórvány két csoportra oszlik. Egyrészt az örökké forrongó missziós munka eredménye a cigányszórvány, mely egyéneket adott, mint **Lakatos Lászlót**, a Dandos Gyula Cigányegylet volt elnökét, naiv festő és a vásárosnaményi születésű festőművész **Vári Zsoltot**. Mindketten az UART alapító tagjai.

Második csoport a kelet-magyarországi unitárius és szabadelvű alkotók csoportja: **Ószabó István** debreceni költő, aki díjnyertes monodrámát írt Dávid Ferencről; **Dusa Lajos** debreceni költő; **Budaházi István** nyíregyházi költő; **Bakos Kiss Károly** beregszászi költő; **Kincses Zoltán** szeghalmi író; a szimpatizáns mátészalkai költő és drámaíró **Oláh András**, aki Blandrata Györgyről készül drámát írni; **Mátyus Attila** költő, az UART titkára; **Orbán János Dénes** kolozsvári költő; **Farkas Wellmann Endre** gyergyószentmiklósi költő.

Lényegében ők alapították meg az UART-ot, az Unitárius Alkotók Társaságát. A beregi szellemi műhelyből nőtt ki a *Balázs Ferenc-díj*, s ennek hatására a missziós munka gyümölcseként a *Dandos Gyula-díj*.

A Balázs Ferenc Beregi Népfőiskolával együttműködve, a vásárosnaményi szabadelvű protestáns kör – Balázs Ferenc szellemiségét tovább éltetve – 1989-től díjakat adott ki.

Az első Balázs Ferenc-díjasok közt találjuk **Néző László** szavalóművészt, a Magyar Nemzet szerkesztőjét; **Ószabó István** debreceni költőt és drámaíró; **Csizmadia Attila** nyíregyházi grafikust; **Bócs Attilát**, a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola volt elnökét; és **Csányi Ottó** mátészalkai karnagyot.

A Váci Mihály nemzetközi szavalóverse-

nyen már hetedik éve osztottuk ki a *Balázs Ferenc különdíjat* bronzérem, oklevél és könyvjutalom kíséretében a legjobb hazai és kárpátaljai, felvidéki és partiumi szavalóknak.

Hatodik alkalommal osztottuk ki a *Balázs Ferenc különdíjat* és nagydíjat az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet Színjátszó találkozóján. Mindkét díjjal szép könyvjutalomban és díszoklevélben részesültek a díjazottak. Bronzérmes most csak a nagydíjas székykeresztúri unitárius gimnázium színjátszó csapata (képünkön) a Bemugri együttes kapott.

A *Dandos Gyula-díjat* idén alapította a beregi szórvány és két úttörő munkát végzett személy kapta. Elsőként **dr. Fazekas Árpád** orvos, '56-os forradalmi vezető, Dandos Gyula kortársa kapta meg, aki értékes kutatómunkát végzett a cigányforradalmár Dandos Gyula tevékenységéről és életéről. Másodiknak **Lakatos László** részesült Dandos Gyula-díjban, aki a Dandos Gyula Cigányegylet volt elnöke.

Bízunk benne, hogy a nagyszerű elődök és példaképek szellemiségét tovább őrzi és folytatja a most kibontakozó Dandos Gyula Beregi Ifjúsági Cigányegylet ifjúsága. Hisszük, hogy megfelelő cigány fiatalokat nevel ki a beregi unitárius szórványból, ha két fontos elv vezérli őket: *a lelki élet építése és a közéletiség*.

A missziós parancs arra szólít bennünket, hogy Balázs Ferenc vallásos szellemiségét, közéleti küldetéstudatát tovább ápoljuk, Dandos Gyula hazaszeretetével és hősiességével összhangban. Erre lehetőség nyílik a beregi unitárius szórványban. Közös érdekünk, magyaroké és cigányoké, szólít mindannyiunkat erre a misszióra.

Felhős Szabolcs

Budaházi István gyermekverseiből

Nyárutó

I.

Kicsi házam Nap perzseli,
fénykarjával ölelgeti,
nevet a nyár, zümmög a légy,
tarló már a búzavetés.

Dinnyék leve cseppen-csurran,
mézédeseen reám pillant,
megeszlek most sötét magvú,
piros bélű, zöld sisakú.

Jön az est is lomhán, lassan,
szép álommal, friss vánkossal,
apró szentjánosbogárral,
vonós tücsökmuzsikával.

II.

Még visszaint a Nyár
és tarlóval szúrkal.
Bögő, brácsa, hegedű,
hangol az Ősz, nagy kedvű.

Szél nótázik
Szél korbácsol,
por hullámozik,
Nyírség tava
fodrozódik.

Mint a részeg,
szél nótázik,
akáccal
incselkedik.

Megcibálja
mündérvát,
megkócolja
a haját.

Szél korbácsol,
por hullámozik,
Nyírség tava
fodrozódik.

Sár lesz

Dörren az ég,
mint a nagydob,
felhő könnye
földre csorog.

Pereg könnye,
mint a zápor,
cuppog csizmám
a nagy sártól.

Őszi erdőn

Őszi erdőn, őszi erdőn estére,
száll a madár, száll a madár fészke.
Álmát lesi csillagszemű éjszaka,
zörgő erdőt átölelő éjszaka.

Ősz van már

Fütyül a szél,
vijjog, vijjog,
megzörgeti
az ablakot.

Játszik-játszik,
zireg-zörög,
falevéllal
csireg-csörög.

Csirgeti-csörgeti,
széttépve görgeti,
utakon, tereken
pörgeti-pörgeti.

Tücsök

Réti fű,
réti széna,
ez a tücsök
szépen húzza.

Áll a bál,
szalma bál,
minden bogár
járja már.

Réti fű,
réti széna,
ez a tücsök
mindig húzza.

Áll a bál,
szalma bál,
minden bogár
unja már.

Réti fű,
réti széna,
ez a tücsök
most is húzza.

Ősszel talán
abbahagyja,
ha elkapott a vonója.

Leonardo da Vinci: Az utolsó vacsora (1498)